

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ADALET

ADALET PSİKOLOJİSİ

Ankara, 2015

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	2
1. ADALET PSİKOLOJİSİ.....	2
1.1. Temel Kavramlar	2
1.1.1. Psikoloji	3
1.1.2. Kriminoloji	3
1.1.3. Viktimoloji (Mağdur Bilimi)	4
1.2. Psikoloji Türleri	5
1.2.1. DeneySEL ve Fizyolojik Psikoloji	5
1.2.2. Gelişim Psikolojisi	6
1.2.3. Kişilik Psikolojisi	6
1.2.4. Sosyal Psikoloji	6
1.2.5. Klinik Psikoloji	7
1.2.6. Okul ve Eğitim Psikolojisi	7
1.2.7. Endüstri ve Örgüt Psikolojisi	7
1.2.8. Adli tıp ve Adalet Psikolojisi	7
1.2.9. Çevre Psikolojisi	8
1.2.10. Sağlık Psikolojisi	8
1.2.11. Trafik Psikolojisi	8
1.2.12. Bilişsel Psikoloji	8
1.3. Toplum Suça İten Nedenler	9
1.3. Kişilik Gelişimi ve Bozuklukları	9
1.3.1. Kişilik Yapılarının Temel Ortak Özellikleri	10
1.3.2. Kişilik Bozuklukları	10
1.4. Suç İşleme Davranışını Etkileyen Faktörler	11
1.4.1. Aile Faktörü:	11
1.4.2. Göç Faktörü :	12
1.4.3. Medya Faktörü:	12
1.4.4. Eğitim Faktörü:	12
1.5. Sanık, Tanık, Tutuklu, Hükümlü ve Mağdur Psikolojisi	12
1.5.1. Sanık Psikolojisi	13
1.5.2. Tanık Psikolojisi	14
1.5.3. Tutuklu ve Hükümlü Psikolojisi	16
1.5.4. Mağdur Psikolojisi	20
1.6. Suç Davranışı	21
1.7. Sapma ve Suç Kavramları	21
1.8. Suç ve Suçluya Karşı Toplumsal İlgisi	23
UYGULAMA FAALİYETİ	24
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	25
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	26
2. HALKLA İLİŞKİLER VE İLETİŞİM	26
2.1. Halk İlişkiler	26
2.1.1. Halkla İlişkilerin Tanımları	26
2.1.2. Halkla İlişkilerin Özellikleri	27
2.1.3. Halkla İlişkilerin Amaçları	29

2.1.4. Halkla İlişkilerde Dikkate Alınacak İlkeler	30
2.2. HALKLA İLİŞKİLERDE MESLEKİ SORUMLULUK	31
2.2.1. Halkla İlişkiler Çalışanlarının Sorumluluk Alanları	31
2.3. İletişim	34
2.3.1. Neden İletişim Kurarız?	35
2.3.2. İletişimin Özellikleri	36
2.3.3. İletişimin Fonksiyonları	36
2.3.4. İletişim Sürecinin Unsurları	38
2.3.5 İletişim Sürecinin İşleyişi	44
UYGULAMA FAALİYETİ	47
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	49
MODÜL DEĞERLENDİRME	51
CEVAP ANAHTARLARI	55
KAYNAKÇA	57

AÇIKLAMALAR

ALAN	Adalet
DAL	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Adalet Psikolojisi
MODÜLÜN SÜRESİ	40/24
MODÜLÜN AMACI	1. Bireye/öğrenciye Adalet Psikolojisi ile ilgili bilgi ve becerileri kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	1. Tutuklu ve hükümlü psikolojisini tanıyabileceksiniz. 2. Halkla ilişkiler yaklaşımlarını uygulayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf Ortamı, Kalem Hizmetleri Atelyesi, UYAP Labotuvanı Donanım: Projeksiyon cihazı, etkileşimli tahta, bilgisayar, ilgili dosya ve klasörler.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Psikoloji, yaşamımızın hemen her yönüyle ilgilidir. Toplumsal yapı ve insan ilişkileri karmaşıklıktıkça insana ilişkin sorunları çözmede psikoloji, giderek daha önemli bir rol üstlenmektedir.

Psikologlar, birbirinden çok farklı sorunlarla ilgilenmektedir. Psikolojik hastalıklar ve tedavisi, çocuk yetiştirme, aile, saldırganlık, sigarayı bırakma, trafik, alkolizm ve uyuşturucu bağımlılığı, hafıza, beyin fonksiyonları, kanunlar ve kamusal düzenlemeler, tutumlar, iletişim, şiddet, zekâ, ahlak, suç gibi pek çok kavram psikolojinin araştırma konusudur.

Halkla ilişkiler, dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızla yaygınlık kazanmaktadır. Bu meslekte başarılı olabilmek için önce mesleğinizin anlam, önem ve içeriğini doğru şekilde çözümlemelisiniz. Bunun için de farklı halkla ilişkiler tanımlarını incelemeli, tarihsel süreç içinde halkla ilişkilerin nasıl değişip gelişerek günümüzdeki vazgeçilmez bir meslek hâline geldiğini araştırmalısınız. Sektörde çeşitli şirketlerde yapacağınız örgütlenme analizleri, iş yaşamınızda size kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca mesleğinizle ilgili etik kuralları incelemeniz, etik anlayışı gelişmiş bir çalışan olarak iş yaşamınızda saygı görmenizi sağlayacaktır.

Bu modülde, psikolojinin tanımı ve alanları, tanık, sanık, mağdur, hükümlü ve tutuklu psikolojisi kavramları ile halkla ilişkilere yönelik kavramlar hakkında bilgi edinebileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Bu öğrenme faaliyeti ile kazanılacak bilgiler doğrultusunda tanık, sanık, mağdur, tutuklu ve hükümlü psikolojisini tanıyacaksınız.

ARAŞTIRMA

- Adalet psikolojisine ilişkin araştırma yaparak çalışma alanları hakkında bilgi edininiz.
- Suç işlenmesine sebep olan psikolojik sorunları ve altında yatan temelleri araştırınız.
- Sanık, tanık, mağdur ve tutuklu, hükümlü psikolojisini araştırınız.

1. ADALET PSİKOLOJİSİ

1.1. Temel Kavramlar

Adalet psikolojisi giderek bağımsızlığını kazanan yeni bir interdisipliner (disiplinler arası) çalışma alanıdır. Adalet psikolojisi, suçu bir süreç olarak kavrayıp anlamaya çalışır. Adli süreç içindeki ilgililerin psikolojik durumları ile ortaya çıkan sorunların giderilme usullerini irdeler.

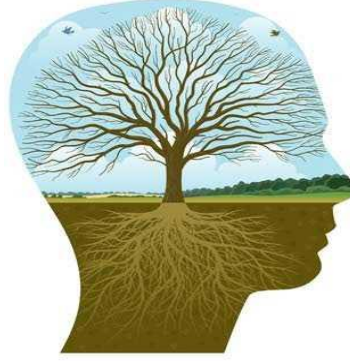
Adalet psikolojisi en geniş anlamıyla psikoloji bilimindeki verilerin hukuk alanına uygulanmasıdır.

Öncelikle adalet psikolojisinde suç işleyen kişilerin kişilikleri ve ruhsal durumları ele alınır. Suçlunun psikolojik profilinin çıkarılması olarak isimlendirilen bu çalışma cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, ekonomik durum, daha önceden suç işleyip işlemediği gibi kriterler kullanılarak yapılır. Suçlunun profilinin çıkarılması aynı zamanda adalet psikolojisi açısından talep edilmektedir. Yargılama sürecinde adli gözlemci olarak ıslahevleri, hapishane ve adli tıp enstitülerinde de adli psikologlar görev yapar.

Adalet psikolojisinde kullanılan temel kavramlar aşağıda belirtilmiştir.

1.1.1. Psikoloji

Psikoloji, insan davranışını ve bilişsel süreçlerini bilimsel olarak inceleyen bilim dalıdır. Bu tanım psikolojinin, gözlemlenebilir davranışın nesnel olarak incelenmesine verdiği önemi göstermektedir. Bununla birlikte, doğrudan gözlemlenemeyen ancak davranışsal ve nörobiyolojik verilerden çıkarılması gereken bilişsel süreçleri de anlamaya önem vermektedir.

Resim 1.1. Psikoloji

1.1.2. Kriminoloji

Kriminoloji, suç işleyen ve suça maruz kalan insanı inceleyen bilim dalıdır. Suçun işlenme yöntemleri ve ortaya çıkarılabilmesi, ispatlanması için gereken çalışmaları kapsayan bilim dalı ise *Kriminalistiktir*.

Kriminolojinin temel tanımı, suç ve suçlunun incelenmesidir. Kriminologlar bu temel iki terimin tanımında fikir birliği içinde değildir. Bu da suç ve suçlu terimleri kullanıldığında bu terimlerin alternatif tanımları bulunması sonucunu getirmektedir. Ancak geniş anlamda suç, ceza kanununun ihlalidir. Suçlular hüküm giymiş kişilerdir ve bu da kriminolojinin konusudur. Öte yandan, kriminoloji insan hakları ihlallerini ve tüm şiddet olgularını kapsamaktadır.

Resim 1.2 : Kriminoloji

Kriminoloji şu konuları da kapsamaktadır;

- Suç ve suçluların çeşitli şekillerinin boyutları, niteliği, dağılımı ve analizi,
- Suçun nedenlerinin analizi ve ilgili teoriler,
- Ceza kanunları,
- Polisiye işlemler, tutuklama gibi kanun ve cezai adaletin çeşitli süreçlerinin incelenmesi,
- Cezalandırmada farklı politika ve uygulamaların çeşitli şekillerinin analizi vb.

1.1.3. Viktimoloji (Mağdur Bilimi)

Viktimoloji, suç olaylarında mağdur olan tarafı inceleyen bilim dalıdır. Yani öldürülen, tecavüz edilen, dayak yiyen, şiddete maruz kalan insanları ele alır. Diğer adı da mağdur bilimidir.

Viktimoloji, Kriminoloji dallarından biri de olsa zamanla bağımsız bir dal hâline gelmiştir. Olaylarda bir şekilde mutlaka mağdurun ufak ya da büyük bir rolü vardır, bu bilim dalı nasıl faili inceliyorsa mağdur kişiyi de aynı şekilde inceler. Bu bir kişi, grup, aile ya da halk olur ve o olaya göre değişir. Hakkı elinden alınmış kişilerin incelenmesi, mağdur olma ihtimallerinin ortadan kaldırılması, işlenen suçta mağdurun rolüne göre ceza verilmesi, maddi ve manevi yardım edilmesi bu bilim dalının görevlerinden biridir. Görevlilerce yapılan ihmaller, suçluların yakalanamaması, gereken özenin gösterilmemesi zaten mağdur olan kişilerin daha da acıya maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Bu bilim dalında kriminolog, sosyolog ve psikolog görev alır. Mağdurların da insan oldukları hatta bazen mağdurların suçta neden olabildikleri unutulmadan birimler ellerinden geleni yaparlar. Mağdurun tipolojisi, korkuları, olaydaki rolü, korunması, ihtiyaçları ele alınır. Bazı olaylarda kurbanlar olay sonrasında psikiyatrik bozukluklar yaşılabilmektedir bu bilim dalı bu durumda da devreye girer.

1.2.Psikoloji Türleri

Psikoloji biliminin çeşitli alanlarda inceleme yaptığı görülmektedir. Bunların başlıcaları aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 1.1 : Psikolojinin alt bilim dalları

1.2.1.Deneysel ve Fizyolojik Psikoloji

Davranışın temelinde yatan nedenleri anlamak için araştırma yapan bu bilim dalı, davranışın fizyolojik temelleri olan; duyum, algı, dikkat, bellek, öğrenme gibi konularda deneyler yapar.

Resim 1.3: Psikoloji

1.2.2.Gelişim Psikolojisi

Gelişim psikolojisi, bireyin kriminolojik yaşı ile onun davranışının türü arasındaki ilişkiyi inceler.

Resim 1.4: Gelişim psikolojisi

1.2.3.Kişilik Psikolojisi

Kişilik psikolojisi bireylerin kendilerine özgü davranış, düşünce ve duygu biçimleri ile ilgilenir.

Resim 1.5: Kişilik psikolojisi

1.2.4.Sosyal Psikoloji

Bireyin grup içindeki davranışlarını inceler. Bireyin topluma, toplumun bireye etkisini konu edinir.

1.2.5.Klinik Psikoloji

Bir kurumda bakılmayı gerektiren duygusal, davranışsal bozuklukları olan, toplumla uyumları kopmuş anormal insanların davranışlarını inceler.

Resim 1.6: Klinik psikolojisi

1.2.6.Okul ve Eğitim Psikolojisi

Eğitimde verimin yükseltilmesi, öğretmenin yetiştirilmesi, içerik ve biçim açısından öğretim programları, sınıf ortamını etkileyen değişkenler, okul ve eğitim psikolojisinin konularını oluşturur.

1.2.7.Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Endüstri psikolojisi belirli bir işe en uygun kişiyi veya belirli bir kişiye en uygun işi seçme ile ilgilenir.

1.2.8.Adli tıp ve Adalet Psikolojisi

Adli tıp psikolojisi, yasaların hem yapımı hem de uygulanması ile ilgilidir.

Resim 1.7: Adli tıp ve adalet psikolojisi

1.2.9.Çevre Psikolojisi

Çevre psikolojisi, bireyin ve toplumun davranışını etkileyen çevresel değişkenleri inceler.

1.2.10.Sağlık Psikolojisi

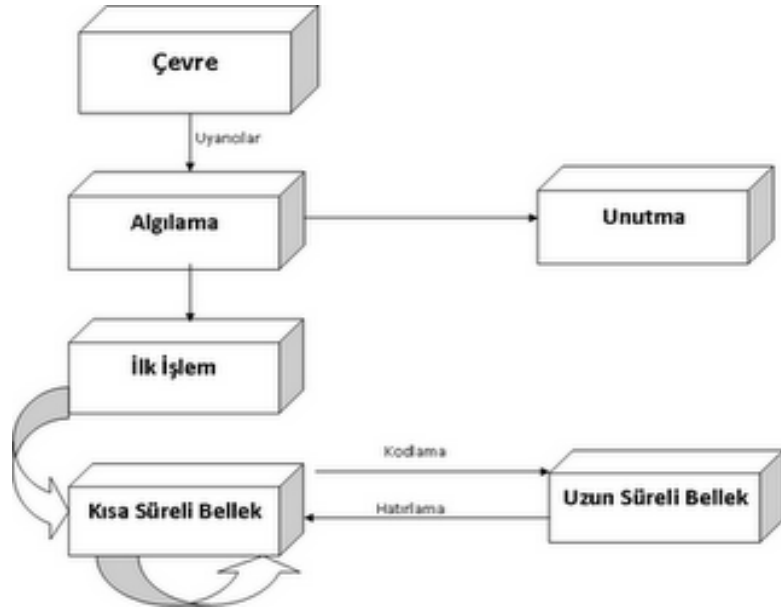
Modern tıp içinde biyo-psiko-sosyal model gelişerek medikal biyolojinin yerini almıştır. Sağlık psikolojisi bu modelin bir bölümünü oluşturur.

1.2.11.Trafik Psikolojisi

Trafik psikolojisi, trafikte yaya ve sürücülerin davranışlarını bilimsel olarak inceleyen psikoloji alanlarından biridir.

1.2.12.Bilişsel Psikoloji

Çalışma alanı, deneysel ve fizyolojik psikoloji ile örtüşür. “Bellek nedir? Nasıl çalışır?” sorusunun yanıtını bilişsel psikoloji arar.

Resim 1.8 : Bilişsel psikoloji

1.3. Toplum Suça İten Nedenler

Suç; toplumun tasvip etmediği çeşitli davranış biçimlerinden biridir. Toplum düzenini sağlamak amacıyla, yapılması ya da yapılmaması gereken eylemler bir takım kurallarla belirlenmiş ve bu kuralların şahıslar tarafından ihlal edilmesi hâlinde cezai yaptırımlara bağlanmıştır.

Kanunun suç olarak kabul ettiği bir davranış, toplum tarafından her zaman suç olarak görülmebilir. Örneğin; Türkiye’de meydana gelen töre cinayetleri, kan davaları gibi suç teşkil eden cinayet eylemlerinin ortaya çıkmasını sağlayacak biçimde özendirilmesi; cinayetin bir suç olmaktan çıkarılarak onurlu bir davranış biçimi gibi bireye öğretilmesine neden olmaktadır.

Son yıllarda ülkemizde suç oranlarında hızlı bir artış olduğu gözlenmekte ve suç işleme yaşı da gittikçe düşmektedir.

Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların suç türlerine bakıldığında; yoğunluklu olarak gasp, hırsızlık, yağma, dolandırıcılık gibi ekonomiye dayalı suçlar ile adam öldürmek, öldürmeye teşebbüs, müessir fiil, tehdit gibi şiddete yönelik suçlar ve çıkar amaçlı çete oluşturmak, uyuşturucu madde kullanmak, uyuşturucu maddenin ticaretini yapmak, ırza geçmek, fuhuş yapmak, fuhşa aracılık etmek, terör örgütüne mensup olmak gibi suçları oluşturduğu görülmektedir.

Suç nedenlerine bakıldığında; suç işlemede her ne kadar kişilik yapıları ve kalıtsal etkenlerden söz edilse de, ekonomik faktörlerin dolaylı ve dolaysız etkisinin yoğun olduğu gözlemlenmektedir. İşsizlik, yoksulluk, gelir dağılımında eşitsizlik, eğitim seviyesinin düşüklüğü, büyük kentlere göçlerle birlikte; sevgi yoksunluğu, hatalı ve eksik eğitim, baskıcı disiplin yöntemleri, çocuk istismarı, göçlerin oluşturduğu kültür çatışmaları, gecekondulaşma, gelenek ve görenekler, erken yaşta çalışmak zorunda kalınması, parçalanmış aileler, ailede suçlu bireylerin örnek teşkil etmesi, yazılı ve görsel basında şiddet içerikli yazıların yazılması ile dizi ve filmlerin gösterilmesi, ayrıca genel afların çıkması gibi etkenlerin suç işleme oranlarını tetiklediği görülmektedir.

1.3. Kişilik Gelişimi ve Bozuklukları

Kişilik kavramından, bir insanı başkalarından ayıran duyuş, tutum, davranış örüntülerini içeren tüm ruhsal özellikler anlaşılır. Çok çeşitli toplumsal ve kişisel ortamlarda sergilenen, bireyin kendisini ve çevresini algılaması, ilişki kurma biçimi ve düşünceleri ile ilgili süre giden bir örüntüdür.

Karakter, genellikle kişilikle aynı anlamda kullanılır. Ancak, karakter kavramını kişiliğin en belirgin özellikleri olarak ayırma eğilimi de bulunmaktadır.

1.3.1. Kişilik Yapılarının Temel Ortak Özellikleri

- Kişiliğin çekirdekleri, yaşamın ilk yıllarında atılır ve oluşur. Kişiliğin gelişmesi ergenlik ve delikanlılık çağının sonuna kadar sürer. Sonuçta kişilik uzun bir zaman diliminde şekillenir.
- Herkesin kişiliği kendine özgüdür.
- Kişilik uzun bir zaman diliminde şekillendiği için katıdır ve değişmez bir yapıdadır.
- Kişilik çizgileri ve nitelikleri egosintoniktir. Yani kişinin normal dışı davranışları kendini rahatsız etmez, tersine haz vericidir.
- Alloplastik uyum vardır. Yani kişilik bozukluğu olan bir kimse kendini çevreye değil, çevreyi kendisine uydurma yolunu seçer.

1.3.2. Kişilik Bozuklukları

Her insan çevresiyle sürekli etkileşim hâlinde ve çevresine uyum sağlamaya çalışır. Kendi yararına olan, ama çevresine de ters düşmeyen çözümler geliştirir. Kendi dürtüleriyle çevre istemlerini bağdaştırmaya çalışır. Bu amaca genellikle egonun düzenleyici, uzlaştırıcı ve bütünleyici işlevleri ile ulaşır. Kişilik bozukluklarında uyumsuzluk ego ile çevre arasındadır. Kişilik bozukluğu kendini insanlar arası ilişkilerde gösterir. Kısaca kişilik bozukluğu, kişinin kültürüne göre beklenenden önemli ölçüde sapmalar gösteren, süre giden bir iç yaşantı ve davranış örüntüsüdür, yaygındır ve esnekliği yoktur. Ergenlik veya genç erişkinlik yıllarında başlar, zamanla kalıcı olur, sıkıntı ve işlevsellikte bozulmaya yol açar.

Herhangi bir kişinin davranışları toplum düzenini bozuyor ve diğer bireylere zarar verdiği hâlde kişi suçluluk ve pişmanlık duymuyorsa bu kişinin, kişilik bozukluğu gösterdiği ifade edilir. Sıklıkla suç işleyerek ceza infaz kurumuna giren, çocuklara tecavüz etme gibi normal dışı davranışlar gösteren kişiler, kişilik bozuklukları gösteren kişilerdir. Yine uyuşturucu madde ve alkol bağımlıları bu sınıflandırma içine girer. Kişilik bozukluklarına ilişkin olarak bir tanı koymak oldukça güç olabilir. Önce kişinin davranışlarının bireylere ve topluma zararlı olduğunu bilip bilmediğinin, davranışlarından suçluluk ve pişmanlık duyup duymadığının sorgulanması gerekmektedir. Suçluların önemli bir bölümü suçlarından pişmanlık duyduklarını söylemektedir. Bu durumda akla şu soru gelebilir: Kişi gerçekten de pişman mıdır, yoksa cezadan kurtulmak veya cezasını hafifletmek için mi böyle söylemektedir?

Resim 1.9: Şizoid kişilik bozukluğuna ait karikatür

Kişilik bozukluklarının toplumdaki yaygınlığı % 6-9 dolayındadır. Genellikle kişilik bozukluğu ilk bulgusunu, geç ergenlik ya da erken erişkinlikte gösterir. Bütün kişilik bozuklukları göz önüne alındığında kadın ve erkek cinsiyeti eşit olarak etkilenir. Kişilik bozuklukları 3 gruba ayrılır:

Grup 1: Paranoid kişilik bozukluğu, şizoid kişilik bozukluğu ve şizotipal kişilik bozukluğundan oluşan gruptur.

Grup 2: Antisosyal kişilik bozukluğu, borderline kişilik bozukluğu, histeriyonik kişilik bozukluk ve narsistik kişilik bozukluğundan oluşan gruptur.

Grup 3: Çekingen kişilik bozukluğu, bağımlı kişilik bozukluğu ve obsesif-kompulsif kişilik bozukluğundan oluşan gruptur.

1.4. Suç İşleme Davranışını Etkileyen Faktörler

1.4.1.Aile Faktörü:

Çocuğu suça iten nedenler düşünüldüğünde ailenin geniş ya da parçalanmış olması önemli bir etkindir. Aile nüfusunun fazlalığı, çocuğun ev ile olan ilgisinin zayıf olmasına sebep olmakta ve ailenin çocuk üzerindeki yol göstericiliği ile kontrolünü engellemektedir. Ailenin eğitimsiz, ekonomik durumunun kötü olması da çocuğun suça itilmesinde önemli faktörlerdir.

1.4.2. Göç Faktörü :

Daha iyi yaşam koşullarını oluşturmak için kırsaldan kentlere göç eden aile, hayal kırıklığı yaşamakta, yeni ve katlanılması güç sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örf ve adetlerine sadık, kapalı ve özel bir toplumsal yaşama sahip çekirdek aile, geniş kırsal aileden de, kentin çekirdek ailesinden de farklı bir kültüre sahip bulunmaktadır. Göç ettiği şehirde karşılaştığı işsizlik, gelir düzeyi ve eğitim durumu şehre uyumu daha da zorlaştırmaktadır.

Kent yaşamındaki uyumsuzluklara tepki olarak kendini kanıtlama, kentte yüksek standartlarda yaşayan yaşlılarına özenme, zengin olma hayali ve çaresizliğe başkaldırma gibi etkenler çocukları daha çok hırsızlık, kapkaç, gasp gibi suçlara yöneltmekte, uyuşturucu madde bağımlılığını da artırmaktadır.

1.4.3. Medya Faktörü:

Ülkemizdeki yazılı ve görsel basında şiddet olaylarının gündemde tutulması, mafya-çete mensuplarının yüceltmesi, eğitim ve ekonomik seviyesi düşük olan insanlar üzerinde olumsuz etki yaratmakta, bireyler bu yollara başvurduklarında değer göreceğini ve yaşamlarının daha doyumlu olacağını düşünmektedir.

1.4.4. Eğitim Faktörü:

Eğitimin her birey tarafından istekle ve kaliteli olarak alınması, bireyi suç davranışından alıkoymada en önemli unsurdur. Okulda verilen eğitimin içeriği, okulun insan karakterini şekillendirici ve insana verecekleri çok önemlidir. Okul ve aile eğitimi çocuğun iyi yönde gelişmesi hususunda birleşirse eğitim adına olumlu sonuçlara ulaşılabilir.

Ceza infaz kurumlarında barındırılan hükümlü ve tutukluların önemli bir kısmının yeterli ya da hiç eğitim almadıkları yapılan araştırmalarla da anlaşılmaktadır.

Eğitim; sadece suç öncesi için değil, suç işlendikten sonra da suçluların ıslahına, topluma kazandırılması için gerekenleri yapmaya, iyi halin muhafazasının sağlanmaya çalışıldığı ve ömür boyu devam eden bir süreç olduğuna göre, bu sürece gerekli katkıyı sağlama yönünde ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal yardım servislerine önemli görevler düşmektedir.

1.5. Sanık, Tanık, Tutuklu, Hükümlü ve Mağdur Psikolojisi

Sanık, tanık, tutuklu, hükümlü ve mağdurun psikolojisinin gözlenmesi bu kişilere ait yaklaşım tarzının belirlenmesi Adalet personeli açısından büyük önem arz etmektedir. Adliye ve Ceza İnfaz Kurumlarında çalışan personel bu kişilerle sürekli iç içe çalışmaktadır. Yaklaşım tarzının doğru şekilde belirlenmesi hem personelin işini kolaylaştıracak hem de bu kişilerin yaşamış oldukları durumun daha da karmaşıklaşmasının önüne geçecektir.

1.5.1. Sanık Psikolojisi

Sanık psikolojisi ile suçlu psikolojisi arasındaki ilişki aslında bir aynanın iki yüzü gibidir. Suçlu olup olmadığı henüz kesin olarak bilinmeyen ancak kuvvetli suç şüphesi nedeni ile yargılama süreci içinde bulunan kişiye sanık denir. Suçlu psikolojisi, suç oluşturan eylemden başlar, mahkûmiyet alanını da kapsar. Her sanık suçlu değildir. Bu nedenle sanık psikolojisi ile suçlu psikolojisinin ayrıştırılması gerekir.

Sanığın adil, dürüst ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkı anayasal bir haktır. Adil yargılanma kişilerin, genel olarak insan haklarına uygun ve özel olarak da sanık ve mağdur haklarının ihlal edilmeksizin yargılanmasıdır. Savunma hakkı Anayasamızın 36. maddesi gereği hak arama özgürlüğü kapsamında, anayasal güvence altına alınmış olan temel bir haktır. Temel hak olduğu için özüne dokunulamaz; sadece Anayasa'nın ilgili hükümlerinde gösterilen nedenlere bağlı olarak ve ancak yasa ile sınırlandırılabilir. Savunma hakkının temel hak olmasının bir diğer sonucu ise sanığa savunma hakkı verilmemesi veya sanığın savunma hakkının kısıtlanması hâlinde hükmün her zaman hukuka aykırılıkla zedelenmiş olacaktır.

Savunma hakkının kapsamının geniş anlaşılması gerekir. Ana çerçeveyi adil yargılanma hakkı oluşturur. Bunun yanında müdafiden yararlanma, susma hakkı, soru sorma hakkı, tercümandan yararlanma hakkı, delillerin toplanmasını isteme hakkı, kendi aleyhine işlemlere katılmama haklarını da kapsar.

Sanık haklarının psikolojik açıdan değerlendirilmesinde ise sanık psikolojisinin doğrudan sonuç yaratabileceği sorumluluğun saptanması, sorgulama, sanığın tanıklığı gibi konuların adalet psikolojisi açısından irdelenmesi gerekir.

Sanık psikolojisinde sorumluluğun saptanması açısından bazı haller üzerinde özel olarak durmak gerekir. Öncelikle teşebbüs hallerinde sanığın sorumluluğunun belirlenmesi önemlidir. Her suç tipi için teşebbüs söz konusu olamaz, bazen de bir suçun teşebbüs halinde kalması özel olarak isimlendirilmiş bir suç tipi olarak ele alınabilir. Adalet psikolojisi açısından teşebbüs niyetin anlaşılması açısından özel önem taşımaktadır.

İkinci durum ise akıl hastalığı ve akıl zayıflığıdır. Akıl zayıflığı söz konusu hukuksal durumu kavrayamayacak durumda olması, akıl hastalığı ise, hastalık nedeniyle eylemi algılayamamasıdır.

Üçüncü özel durum ise bilme ve ayırt etme gücüne sahip olunup olunmadığının belirlenmesidir. Adalet psikolojisi açısından bu durum farik ve mümeyyiz (farkeden, farkında olan, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırabilen aynı zamanda da temyiz gücüne sahip, akli başında davranış yeteneğinden yoksun olmayan kimse) olma araştırması olarak isimlendirilir.

Bu ilkeler geçerli olmakla birlikte medeni hukuk alanında özel düzenlemeyi gerektiren durumlar ise şu başlıklar altında gösterebiliriz:

- **Evlenme:** Evlenmede kural, 18 yaşı doldurmuş olmaktır. İstisnai olarak evlenme yaşı ebeveyn izniyle 17, önemli sebep hallerinde mahkemenin izniyle 16 olabilir.
- **Evlat Edinme:** Bekarlar en az 35 yaşında, evli çiftler ise 30 yaşında veya 5 yıldan beri evli olmalıdır.
- **Vasiyetname- Miras Sözleşmesi:** Vasiyetname için 15 yaş, miras sözleşmesi için fiil ehliyeti yani 18 yaşın doldurulmuş olması gerekir.
- **Kefalet, Vakıf Kurma, Önemli Bağışlar:** Reşit olmayan ve vesayet altındaki kişiler temsilcilerinin izniyle dahi bu işlemleri yapamazlar.
- **Vasi Olabilme:** Ancak reşit kişiler vasi olabilir.
- **Din Seçme:** Reşit kişiler kendi dinini seçebilir.
- **Evlenme Yasağı:** Evliliği sona eren kadın 300 gün geçmedikçe evlenemez. Bu yasağın istisnası yetkili hekim raporu ile hamile olmadığının kanıtlanmasıdır.

1.5.2. Tanık Psikolojisi

Tanık psikolojisi ile ilgili ilk çalışma 1906 tarihli “Psikoanaliz ve Mahkemede Hakikate Ulaşma” başlıklı S. Freud’un makalesi kabul edilir. Daha sonra Hugo Münsterberg 1908’de *Tanık Sandalyesinde* adlı kitabını yazmıştır.

Tanık, kelime anlamı olarak gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi veren kimse, şahit olarak tanımlanmaktadır. Hukuksal açıdan ise duruşmalarda ve kovuşturmalarda bilgisine ve görgüsüne başvurulanan kimsedir.

Tanık beyanlarının güvenilirliğine ilişkin psikolojik değerlendirmelerde bilinçli bir biçimde doğruyu söylememek ve yanıltma önemli etkenlerdir.

Bir beyanın güvenilir olabilir olması için şu şartların gerçekleşmesi gerekir:

- Sorguya çekilenin tam ve kusursuz idrak kabiliyetinin bulunması,
- İyi bir hafıza ve hatırlama kabiliyeti olması,
- Olayı tüm duyu organlarını kullanarak anlatabilme yeteneğine sahip olması

Resim 1.10: Tanık

Tüm beyan araştırmalarında olduğu gibi tanık beyanının değerlendirilmesinde de bu koşulların va olup olmadığını araştırmının öncelikli olduğu açıktır.

Eğer sorguya çekilenin akli melekelerine ilişkin bir kuşku varsa, olayı hatırlamıyorsa veya duyu organlarına ilişkin kusur sahibi ise beyanının değeri düşer. Sanığa karşı açık husumet, olayı farklı biçimde algılama veya göz bozukluğu ya da duyma kaybı halleri, aşırı heyecan vb. gibi hallerde beyanın bu eksiklikler hesaba katılarak değerlendirilmesi gerekir. Burada ele alınan koşulların yanılma ile ilgisi açıktır.

Ayrıca tanığın bildiklerinin doğru olup olmadığı bunları doğru aktarma kabiliyeti de beyanın doğruluğunu etkiler. Bir tablo üzerinde kişilerin zihinsel durumlarını değiştiren etkenleri şu şekilde sınıflandırabiliriz:

Sosyal Etkenler	Tutumlar ve Önyargılar	Sorgulayıcının telkin ve şaşırtması	Klişeler	Ortaman yarattığı etki
Kişisel Özellikler	Yaş	Algıya etki eden statüler	Kişilik	Cinsiyet
Hal ve Vaziyet	Olayın Karmaşıklığı	Fiziksel ortam ve yetersizlikler	Zaman faktörü	Farklı şeylere odaklanma
Kullanılan Araçlar	Sabıkalı fotoğrafları	Kimlik bilgileri	Kişiler arasından seçme	Kayıttan izleme

Tablo 1.2: Kişilerin zihinsel durumlarını değiştiren etkenler

Tanık beyanlarının irdelenmesinde şu hususlar önem taşır:

- Yalancı tanıklık
- Beyanda yanılma ve hata
- Yönlendirme
- Prestij etkisi
- Tanıklık etmesi tartışmalı olan kişiler

Yalancı tanıklığın önüne geçilmesi amacıyla CMK m.53'te bir düzenleme bulunmaktadır.

Tanığa görevinin önemini anlatma:

Madde 53: (1) Tanığa;

- a) Dinlenmeden önce, gerçeği söylemesinin önemi,
- b) Gerçeği söylememesi halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı,
- c) Doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği,
- d) Duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği, anlatılır.

Yapılan pek çok araştırma ile kişilerin yalan söylediklerinde beden dillerinde bazı değişiklikler olduğu saptanmıştır.

Yalan söyleyen kişinin elini gözüne götürme ve yüz çevresine dokunma sayısı artarken, ifadeyi güçlendirmek için elle yapılan jestleri azalır. Yalan söyleyen kişilerin genellikle elleri ile yaptıkları jestlerin azaldığı, ancak genel beden hareketlerinde tedirginliğe bağlı bir artış olduğu görülür.

Karşısındaki ile göz teması azalır. Yüz ifadesinde çoğunlukla bir değişiklik olmaz.

Tutarsızlık, duygulardaki samimiyetsizlik ve abartılı davranış değişiklikleri, aşırı detaycılık halleri göze çarpar.

1.5.3. Tutuklu ve Hükümlü Psikolojisi

İnfaz, belirli bir amacı yerine getirmek içindir.

Adaletin sağlanması için ortaya konan hükmün sonucu olarak ceza, çeşitli amaçları temel alabilir; yani kefaret, caydırma, ıslah, engelleme ve onarıcı cezalandırma temel infaz uygulaması amaçları olarak belirlenmektedir. Hukuka aykırı eylemlerin sonucu olarak bir cezanın niçin verilmesi gerektiği hususuna ilişkin görüşleri davranışçı yaklaşımlar, engelleyici infaz hukuku ve onarıcı ceza yaklaşımları olarak sınıflandırabiliriz.

Genel olarak cezanın üç amacı vardır:

1. Suçların genel olarak önlemeye yönelik etkisi
2. Suçların özel olarak önlemeye yönelik etkisi
3. Suçların tasfiyesi

Cezaların korkutuculuğu genel olarak önleyici bir etki yaratır. Özellikle tekrar edilen suçlarla ilgili ek müeyyideler özel önleyici etki başlığı altında ele alınır. Burada korkutmanın gücünü artırma ve ciddiyet hedeflenmektedir. Suçların tasfiyesi ise daha çok ölüm cezası bağlamında ele alınabilir. Ancak insan hakları açısından bu konular tartışmalıdır.

Cezanın özelliklerine baktığımızda;

Öncelikle ceza, suçun karşılığıdır. Buna cezaların kanuniliği ilkesi denir.

Bir tepki olarak ceza, zorunlu olarak suçun sebep olduğu kötülüğe karşı ondan sonrasında ortaya çıkan kötülüktür. Bu nedenle ceza, ceza adaleti sistemi gereğince de “ödetici adalet”in yansımasıdır.

Suç ve ceza arasında makul bir oran bulunmalıdır. Yani cezanın ağırlığı ile failin kusur oranı arasında bir denklik kurulmaya çalışılmalıdır.

Ceza ödetici adaletin yansımasıdır; ancak burada sınırı insanlık onuru oluşturur.

Cezanın infazına ilişkin başlıca hukuksal düzenlemeleri şöyle sıralayabiliriz:

- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 1721 sayılı Hapsihane ve Tevkifhanlerin İdaresi Hakkında Kanun
- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (2004)
- 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun
- 2006/10218 numaralı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük

Ayrıca uluslararası hukuk açısından infaz hukuku bağlamında şu belgelere özel olarak değinmek gerekir:

- Birleşmiş Milletler “ Hükümlülerin İyileştirilmesi İçin Asgari ve Standart Kuralları” başlıklı düzenleme hükümlülerin salıverilmelerinden sonra topluma kazandırılmaları için alınması gereken tedbirleri düzenlemektedir.
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 3 No’lu Kararı: “ Avrupa Cezaevleri Kuralları” başlığını taşımaktadır. Hükümlülere etkili sosyal destek ve sosyal hizmetlere ilişkin esasları içerir. Aynı komitenin R(2000) 22 sayılı”Kamusal Cezalar ve Tedbirler Hakkında Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesi Tavsiye Kararı” ile özellikle kısa süreli hapis cezaları verilmesi açısından alternatif olabilecek seçeneklerle ilgili bilgileri içermektedir.

Başarılı bir infaz uygulaması için şu koşullar üzerinde durulabilir:

- Cezanın kesin ve anlaşılabilir oluşu
- Kısa sürede şekillenmesi
- Şiddetli olması

Kısa vadede salt caydırma esasından hareketle konunun değerlendirilmesinin yerine sosyal yönü güçlendirilmiş, insan odaklı ve toplumlarda genel bir iyileştirmeyi hedefleyen politikalara yönelmek ceza adaletinin sağlanmasında çok daha faydalı olacaktır.

Damgalama, etiketleme yani stigmatizasyon mahkûmların yaşadığı önemli sorunlardan birisidir. Toplumun genel kabulleri, kültürü ve dinsel inançları damgalamada birinci etkindir. Damgalama, mahkûmiyetini tamamlayıp topluma katılması istenen kişinin sosyal izolasyonuna yol açmaktadır. Olumsuz yaklaşımlar mahkûmu ciddi bir stres altına sokmakta, yaşamını derinden etkilemektedir. Damgalama daha az değer verme davranışdır. Toplum tarafından olumsuz değerlendirmeler, küçük düşürücü tarzda olan ayrımcılık zamanla mahkûmun özgüvenini zedeler.

Resim 1.11: Ceza infaz kurumlarında tutuklu ve hükümlüler

➤ **Hükümlülük Yeri**

Hükümlülük cezanın infazı aşamasıdır. İnfaz kelime olarak emri yerine getirme, icra etmedir. Cezanın infazı ise kesinleşmiş mahkeme kararının uygulanmasıdır. Uygulanma yeri cezaevidir. Ceza infaz kurumlarında genel bağlamda ortaya çıkan sorunların dışında firar, isyan, adam öldürme, ölüm orucu, rehin alma vb. fiili olaylarla da ilgili bir sorun odağı olabileceğine de dikkat etmek gerekir.

İstatistiksel bilgiler bize erkek, genç alt gelir grubu mensubu, işsiz ve eğitimsiz bireylerin daha çok suç işlediği ve bu nedenle cezalandırıldığını göstermektedir.

Cezaevlerinin, hükümlülerin birbirlerine suç deneyimlerini öğretmek ve bir grup psikolojisine sokmak gibi toplumun genelinden yabancılaşmaya yol açan bir yapısı vardır. Cezaevinde kurallara uyma eğilimi cezaevinde kalma süresi uzadıkça “U” biçiminde bir eğri izler.

Uyma başlangıçta güçlüdür, zamanla zayıflar, tahliye tarihi yaklaştıkça tekrar güçlenir. Hürriyeti bağlayıcı cezaların yol açtığı psikolojik zararlara ilişkin tespitler, iki yıla kadar olan hürriyeti bağlayıcı cezaların sürekli psikolojik zarara yol açtığını belirtmektedir. Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklulara ilişkin önemli sorun odakları olarak kişisel alana ilişkin sorunlar ve sosyal alan sorunlarını gösterebiliriz.

Kişisel alana ilişkin olan sorunlar açısından “sosyal mesafe” belirleyici bir öğedir. Mesafe bütün insan ilişkilerinde önemli duygusal bir belirleyicidir. İnfaz kurumlarında önce bu sosyal mesafe ortadan kalkmaktadır. Genel olarak 0-25 cm olarak belirlenen mahrem alan, kişisel bakım ve ihtiyaçların karşılanmasında bile gözlenme insanın kimliğini dara sokmaktadır.

Çoklu yaşam alanı olarak koğuşlar grup halinde hareket etmeyi zorunlu kılar, roller ve davranışlar birey olmadan çıkarak grup davranışına dönüşür. Ayrıca ceza infaz kurumları yapıları gereği engelleyicidir. Engellenme kızgınlık ve saldırganlık yaratır. Bunlara tekdüze yaşamın neden olduğu can sıkıntısı ve bıkkınlık da eklenir. Tüm bu etkenler mahkûm üzerinde öz saygı yitimine sebep olur.

Cezaevine girme, hükümlünün sosyal çevresinden bir kopuştur. Sosyal statü kaybı ve yeni çeşitli kısıtlamalarla dolu bir yaşam alanı başlı başına strese yol açar.

Cezaevi yaşamı aynı zamanda bir sosyal statü kaybıdır. Cezaevi zaman, mekân, giyim ve davranış kısıtlamaları getirir. Kontrol infaz sistemindedir, öyle ki mahreme ilişkin imkânlar sıkıştırılır.

Hükümlü yakınları “cezanın yer değiştirmesine” uğrarlar yani onlar içinde cezanın sonuçları doğar. Hükümlü reaksiyonları, özel günlerde ve tatillerde daha da baskın hale gelir. Yalnızlık duygusu artar, umutsuzluk yükselir. Uzun süreli mahkûmiyet kişilik değişikliğine yol açar. Bu değişiklikler konsantre olamama, içe dönüklük, nevroz gibi başlıca rahatsızlık türleridir.

Cezaevlerindeki durumun belirli standartlara bağlanması hususunda uluslararası çalışmalar ise 1957 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen “ Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kurallar” ile başlamış olan bir süreçtir. Söz konusu metinde yer alan belirlemelerden bazıları şöyledir:

- Kapasitenin 500 kişiyi aşmaması
- Mahkûmların standartlaştırılabilmesi
- Oda ve koğuşların makul koşullara sahip olması
- İçme suyu ve yemek sağlanması
- Revir veya gereğinde kreş hizmeti
- Ziyaretçi kabul imkân ve ortamı
- Açık havadan yararlanma
- Eğitim ve çalışma imkânları
- Bedensel faaliyet imkânları
- Dilekçe verme ve şikâyet hakkı

➤ Kötü muamele yapılmaması başlıkları altında toplanır.

Ceza İnfaz kurumları tutuklanan veya hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olan kişilerin barındırılmaları için, özel güvenlik tedbirleri ile korunan kamu hizmeti binalarıdır. Özel nitelikli devlet memurları ve güvenlik görevlilerince infaz kurumu hizmetleri verilir ve denetlenir. Burada görevli olan personelin temel görevi infaz hukukunun genel amacına paralel olarak tutuklu ve hükümlülerin zorunlu şekilde barındırılacakları sürede ıslah edilerek tekrar topluma kazandırılmasına hizmet etmektir. Bu ana amaca ek olarak hükümlülerin tekrar suç işlemesini engellemek, toplumu korumak üretebilen yasalara ve toplumsal düzene saygılı sorumluluk sahibi bir yaşam için uyum gösterebilecek hale getirilmesi de sağlanmaya çalışılır.

1.5.4. Mağdur Psikolojisi

Viktimoloji terimi Latince kökenli victimia yani mağdur kelimesinden türetilmiştir. Genel olarak kişi mağduriyeti esas alınmakla birlikte bazen insan grubu olarak azınlıklar, azınlık içindeki gruplar veya bir halk da mağdur olabilir.

Mağdur, hukuk düzeni tarafından korunan hakları suç aracılığı ile ihlal edilmiş olan gerçek kişidir. Suçtan zarar görenin aile üyeleri ve yakınları da suçun mağduru olabilir. Viktimoloji suçtan doğrudan zarar görenleri hedef alarak psikolojik, sosyal ve hukuksal açıdan zararın en aza indirilmesi ile ilgili faaliyetlerdir.

Viktimoloji; mağdur olma olgusunu, mağdur ile fail arasındaki ilişkileri, mağdur ile suçu takip eden polis, muhakeme süreci ve hükümlülüğe ilişkin tüm kurumlar arasındaki etkileşim ve mağdurun genel olarak toplumdaki diğer kurumlarla bağlantıları açısından nitelendirilmesini yapan bilimsel çalışma alanıdır. Türkçede mağdurbilim olarak isimlendirilmektedir.

Türk hukuku açısından, son Ceza Muhakemesi Kanunu mağdur hakları konusunda kurucu niteliktedir. Mağdurun korunması bu yasa kapsamında sadece maddi ceza hukuku alanı ile sınırlı tutulmuş olmayıp usul hukuku açısından da çeşitli olanaklarla desteklenmiştir.

CMK m.234 ve devamında yer alan bazı düzenlemeler ile örneğin delillerin toplanmasını isteme, belge ve eşyaların vekili aracılığıyla incelenebilmesi, haberdar edilme, kamu davasına katılma, uzlaşma ve kovuşturamama kararlarına itiraz gibi imkanlar mağdur için tanınmıştır ve bu düzenlemeler mağdur hakları açısından son derece önemlidir.

Mağduriyet bir suçun işlenmesi ile ortaya çıkan tüm zararları kapsayan bir genişlikte ele alınmaktadır. İkincil mağduriyet ise mağdura verilen ilave hasarlar ve kurban rolünün keskinleşmesine yol açan tepkileri de kapsar. İkincil mağduriyete mağdurun yakınları veya kontrol mercii olarak görev yapan resmi makamlar da yol açabilir. Sistematik bir bilgi olarak tarif edilememekle birlikte tekrarlanan mağduriyetin (ikincil mağduriyetler) varlığı vak'a olarak birçok olayda ortaya çıkmaktadır. İkincil mağduriyete uğrayan kişiler "sıcak nokta" olarak isimlendirilir.

İkincil mağduriyetler daha çok suç ithamında bulunma, sonuçların önemsizleştirilmesi veya kurbanlardan uzaklaşmaya yol açan sonuçlar olarak ele alınmaktadır. En geniş anlamda bu mağduriyeti ortaya çıkaran “adil bir dünyaya olan inanç” ın sarsılmasıdır.

Mağduriyeti arttırıcı faktörleri çeşitli sınıflandırmalara tabi tutabiliriz:

- Zanlı ile karşılaşma
- Dava süresi
- Tekrarlanan sorgulama
- Sorgulamanın beklenmesi
- Hukuksal belirsizlikler
- Davaya mesafe

Mağdurun korunması için çeşitli tedbirler alınabilir. Önleyici tedbirlerin sağlanması mağduriyetin önüne geçilebilir. Yerleşim yerleri, aydınlatma, sık kontrol ve devriye görevi, mobese, başarılı kayıt tutma gibi gelişen teknolojik olanaklar da koruma imkânlarını güçlendirmektedir. Suçu önlemek, suç işlendikten sonra cezalandırılmasından daha çok istenen bir şey olmalıdır.

Hükümlü ve tutuklu psikolojisini anlayabilmemiz için; suç davranışı, sapma ve suç kavramlarını, suç, saldırı, şiddet, terör hakkında bilgi edinmemiz gerekir.

1.6. Suç Davranışı

Suç, kamunun menfaatine karşı olan herhangi bir davranıştır. Suç, toplumdaki hukuk düzenini bozduğu için yasalar tarafından yasaklanmış olarak nitelendirilir. Suç aynı zamanda toplumsal düzeni sarsar. Suç olarak nitelendirilen davranışlar iki şekilde ortaya çıkar; bir davranış ya doğrudan ahlak dışıdır ya da ahlaki bir görevin yerine getirilmemesi de suçu oluşturur.

1.7. Sapma ve Suç Kavramları

Sosyal düzenin korunması ve devamlılığının sağlanması çeşitli sosyal kontrol mekanizmaları ile sağlanır.

Toplum, sosyal kontrol ile bireylerin ve grupların toplumsal normlara uymalarını ister. Toplum üyelerinin bu normlara uyması sonucunda, toplumun genel amaçlarının ve sosyal işlevinin istenen sonuçları ortaya çıkar. Aksi durumda ise sistemden sapmalar ortaya çıkabilir. Toplumsal normlardan sapanlar, toplumun sistemlerinin işlevini aksatan, karşılıklı sosyal davranışları zedeleyen kişilerdir.

Toplumlar karmaşılaştıkça normların uygulanması informelden formel süreçler biçimine dönüşür.

Durkheim’ e göre toplumların yapısı karmaşılaştıkça, iş bölümü gelişir ve toplumlar mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya doğru değişir. Worsley’e göre, sapma,

kurallara kimlerin hangi nedenlerden uymadığı konusuna odaklanır. Sapmanın incelenmesi, insanların (insanın) kurallara neden uyduğunu (veya uymadığını) anlamanın yollarından biri olabilir.

Resim 1.12: Sapmış davranışa örnek bir karikatür

Sapma ve suçun incelenmesi toplumun işleyişini anlamamıza ve sosyal problemleri çözmemize yardımcı olacak sosyal politikalar geliştirmemizi sağlar.

Sapma kuramcıları, toplumda çoğulcu değerler sisteminin var olduğunu savunur. Bu görüşe göre; bir davranışın suçlu veya sapmış olarak nitelendirilebilmesi için, bir grubun veya bireyin belli bir şekilde davranması ve farklı değerlere sahip diğer grup veya bireyin etkinliklerini sapma olarak etiketlemesi gerekir.

Sapma sosyal sistemlerde sosyal problemler ile yakından ilgilidir. Bazı sosyal problemler sapma sonucunda ortaya çıkar, bazıları ise sadece sapma hareketinden ibarettir. Sapma davranışları, yaratabileceği sosyal problemler nedeniyle toplumun işleyişini bozabilir. Sapma kavramı yanında açıklanması gereken bir başka kavram da sapmış kavramıdır.

Sapmış, basit olarak sapmaya katılan kişi olarak tanımlanabilir. Bir başka ifade ile sapmış, toplumun kabul edilmiş standartlarından veya normlarından farklılaşmış kişidir.

Suç yasalarda yasaklanmış, başkalarına zarar veren haksız bir davranıştır diye tanımlanır. Suç işlevi, doğuştan olan veya sonradan kazanılan özellikleri ile değil, içinde bulunduğu sosyal durumla tanımlanır. Suç tümüyle tanımsal bir işlevdir. Suç kavramı vardır, çünkü bazı işlevler(davranışlar) bu biçimde tanımlanmıştır. Bir davranış bazı kişiler tarafından bazı durumlarda yapıldığı zaman suçtur (Başka kişiler tarafından bazı durumlarda yapıldığı zaman suç değildir. Örneğin adam öldürme; savaşta, polisle çatışmada). Aynı zamanda suç kültürden kültüre ve aynı kültürde zaman içinde değişiklikler göstermektedir. Sapma ve suç sıklıkla birlikte görülebilir. Ancak, tüm suçlar sapma ve tüm sapmalar da suç değildir.

Yasalara uymamak bir sapmadır ve aynı zamanda suçtur. Birçok suç davranışı sapma kavramına dâhil edilebilir.

1.8. Suç ve Suçluya Karşı Toplumsal İlgi

Suç, bireylerin ve toplumun dikkatini çeken olayların başında gelmektedir. Hemen bütün ülkelerde suç olaylarının insanları ne kadar ilgilendirdiği basın yayın organlarının bu konuya ilgisinden de anlaşılmaktadır. Adam öldürme, sokak çatışmaları, cinsel suçlar gibi şiddet içeren suçlara bütün dünya basınının geniş bir yer verdiğini görmekteyiz. Günlük gazetelerde suç haberlerinin yer aldığı bilinmektedir.

Birçok psikologa, sosyologa ve kriminologa göre; suç ve suçluluğa karşı olan ilgi; alışılmış olmayan durumlara karşı duyulan ilgiden kaynaklanmaktadır. Örneğin, toplumda alışılmışın dışında davranan insanlar kahraman ilan edilmektedir. Bu kişiye ilgi duyulmaktadır.

Psikologların bir bölümü; suça karşı gösterilen bu ilginin; insanların içinde yer alan ancak bastırılmış dürtülerin dışı vurumu veya ilgi biçiminde ortaya çıktığı görüşünü ifade etmektedir. Yani insanların içindeki bilinçaltı saldırganlık duyguları suça ve suçluya olan ilgi ile tatmin edilmektedir.

Ancak burada kitle iletişim araçlarının da toplumu yönlendirmesini, düşünmesine ve davranmasına biçim verici etkisini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Diğer yandan insanların suç ve suçluya karşı olan ilgileri güven duyguları ile de ilgilidir. İnsanlar güven içinde yaşamak isterler. Bir suçun mağduru veya tanığı veya sanığı olmak istemeden yakınları ile güven içinde yaşamayı seçerler.

Suçlu ise toplumun kurulu düzenini ihlâl ve tehdit etmektedir. İnsanlar çevrelerinde suç işlendiğinde kendilerini güvende hissetmezler ve dikkatlerini suç ve suçluya yönlendirirler.

Gündelik yaşam karmaşası ve tekdüzeliği içinde, bu tekdüzeliği bozan aynı zamanda suç ve suçludur. Psikolojideki algı(şekil-zemin) konusu hatırlandığında suç bir şekil olarak algılanmakta, dikkati ve ilgiyi çekmektedir. Diğer yandan suç ve suçlu çözülmesi gereken bir sorun olarak da dikkati ve ilgiyi çeken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak Adalet personelinin tanık, sanık, mağdur, tutuklu ve hükümlünün psikolojik durumunu anlamaya çalışması, halka ilişkilerin kavram ve metodlarını da kullanarak diyalog kurması önemlidir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek tanık, sanık, mağdur, tutuklu ve hükümlülerin yaşamış oldukları olayları ve psikoloji durumlarını gazete ve internetten araştırarak bir sunu hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Sanık psikolojisini açıklayınız.	➤ Sanık psikolojisini araştırınız.
➤ Tanık psikolojisini açıklayınız.	➤ Tanık psikolojisini araştırınız.
➤ Hükümlü ve tutukluyu suça iten etkenleri açıklayınız.	➤ Sapma ve suç kavramları ile ilgili bilgileri internetten, kütüphaneden faydalanarak araştırınız.
➤ Hükümlü ve tutukluya hitap ederken sadece adı soyadı ile hitap ediniz başa ya da sona olumlu ya da olumsuz sıfat getirmeyiniz.	➤ Suç ve suçlu psikolojisi ile ilgili bilgileri internet, kütüphaneden faydalanarak araştırınız.
➤ Hükümlü ve tutuklulara güven telkin edici davranışlara örnekler vererek sınıfta arkadaşlarınızla karşılıklı uygulama yapınız.	➤ Rehberlik servisinden yardım alınız. ➤ İletişim becerileri konuları ile ilgili bilgileri internetten, kütüphaneden faydalanarak araştırınız.
➤ Hükümlü ve tutuklular gözlem altında tutulmasını, kişilik bozukluğu sergileyenleri tespit edilmesini ve psiko sosyal servise bildirilmesi ile ilgili araştırma yaparak sınıfta arkadaşlarınıza açıklayınız.	➤ Saldırganlık, şiddet, terör kavramları ile ilgili bilgileri internetten, kütüphaneden faydalanarak araştırınız.
➤ Hükümlü ve tutukluya Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun davranışların neler olduğunu araştırarak sınıfta uygulama yapınız.	➤ Rehberlik servisinden yardım alınız. ➤ Uluslararası Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'ne bakınız.
➤ Mağdur psikolosini araştırınız.	➤ Etrafınızda veya yayın organlarında görmüş olduğunuz mağdurları gözlemleyerek yapmış olduğunuz çıkarımları sunu halinde düzenleyiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Gelişim psikolojisi, bireyin kriminolojik yaşı ile onun davranışının türü arasındaki ilişkiyi inceler.
2. () Kişilik psikolojisi bireylerin kendilerine özgü davranış, düşünce ve duygu biçimleri ile ilgilenir.
3. () Klinik psikoloji: Bir kurumda bakılmayı gerektiren duygusal, davranışsal bozuklukları olan, toplumla uyumları kopmuş anormal insanların davranışlarını inceler. Teşhis eder ve tedavisini bilimsel olarak yapar.
4. () Endüstri psikolojisi: Eğitimde verimin yükseltilmesi, öğretmenin yetiştirilmesi, içerik ve biçim açısından öğretim programları, sınıf ortamını etkileyen değişkenler okul ve eğitim psikolojisinin konularını oluşturur.
5. () Psikoloji araştırmalarını inceleyen ve psikolojinin temel kavramları ile süreçlerini öğrenen birey, kendi davranış, düşünce ve duygularını daha iyi anlama olanağına sahip olur.
6. () Suç yasalarda yasaklanmış, başkalarına zarar veren haksız bir davranıştır diye tanımlanır.
7. () Suç devleti küçümsenmeyecek ölçüde zarara uğratmaktadır.
8. () Saldırgan davranış çoğunlukla engellenme duygusuna karşı yapılan bir tür savunma, engeli ortadan kaldırma veya aşma davranışıdır.
9. () Mağdur, hukuk düzeni tarafından korunan hakları suç aracılığı ile ihlal edilmiş olan gerçek kişidir.
10. () Sanık, kelime anlamı olarak gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi veren kimse, şahit olarak tanımlanmaktadır

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Halkla ilişkiler kuram ve kurallarına ve halkla ilişkiler etiğine uygun olarak halkla ilişkiler kavramını araştırabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Halkla ilişkiler mesleğinde çalışanlarla görüşme yaparak mesleklerinin özelliklerini sorunuz ve not alınız.
- Çeşitli kaynaklardan halkla ilişkilerin amaçları hakkında bilgi toplayınız ve not alınız.

2. HALKLA İLİŞKİLER VE İLETİŞİM

Halkla İlişkiler ve İletişim olgusunun, insan yaşamındaki belirleyici rolünün önemi anlaşıldıkça, bu kavramlara olan ilgi de doğal olarak artmaktadır. Bir an için nasıl bir iletişim ağı içinde olduğumuzu, bu ağ içinde diğer insanlarla kurmuş olduğumuz ilişkilerimizle kendimizi nasıl var ettiğimizi, bu ilişkilerden nasıl etkilendiğimizi düşündüğümüzde, iletişimin yaşamımızdaki önemini daha iyi kavrayabiliriz. Halkla ilişkiler ve iletişim yaşamın tüm alanlarında vardır; evde, okulda, işyerinde, çarşıda, pazarda. Bu nedenle; insan ilişkilerinde başarılı olmanın yolunun, başkalarıyla etkili bir biçimde iletişim kurmaktan geçtiğini söyleyebiliriz.

2.1. Halk İlişkiler

Halkla İlişkiler: Public Relations (P.R) Halkla ilişkilerin çok çeşitli tanımları yapılmıştır. Geniş anlamıyla halkla ilişkiler bir kuruluş ile hedef kitlesi arasında ilişki kurma, güçlendirme ve korumaya yönelik çabaları içerir.

2.1.1. Halkla İlişkilerin Tanımları

Rex F. Harlow adlı araştırmacı halkla ilişkileri şu şekilde tanımlamıştır:

“Halkla ilişkiler, organizasyon ile ilgili çevreleri arasında karşılıklı iletişimi, anlaşmayı, kabulü ve işbirliğini sağlayıp sürdürmeye yardımcı bir yönetim fonksiyonudur. Bu fonksiyon, kamuoyu hakkında yönetimin bilgilendirilmesi, yönetimin kamuya karşı sorumluluklarının neler olduğunun saptanması ve çevrede meydana gelen değişimler konusunda yönetimin uyarılması görevlerini de kapsar. Bu görevler araştırma ve iletişim teknikleri kullanılarak yerine getirilir.”

Amerikan Halka İlişkiler Birliği 35. Ulusal Konferansı'nda halkla ilişkiler tanımından hareketle ideal bir halkla ilişkiler fonksiyonunu şu şekilde özetleyebiliriz:

Resim 2.1: İdeal halkla ilişkiler

- İşletme (organizasyon, örgüt) yönetimi tarafından yürütülen planlı ve sürekli bir programdır.
- Organizasyon ile iç ve dış çevreleri arasındaki ilişkilerle ilgilidir.
- Kamu yararı ile organizasyonun çıkarını dengelemek üzere bu örgütsel faaliyetleri ve politikaları gözden geçirir.
- Organizasyon ile ilgili çevreleri arasında karşılıklı etkileşimi sağlayıp sürdürür.
- Halkla ilişkiler, özel ya da tüzel kişinin iş yaptığı gruplarla ilişki kurması, mevcut ilişkilerini de iyileştirme yönünde çaba harcamasıdır. Bu çalışmalar çeşitli teknikler kullanılarak yapılır.

Halkla ilişkilerin çeşitli tanımlarına bakıldığında, bir yanda özel ya da tüzel kişi diğer yanda ise ilişkinin kurulmak ya da geliştirmek istendiği kitle (hedef kitle) olduğu görülür. Başlangıçta özel ya da tüzel kişi hedef kitlesini tanımak, hedef kitlenin davranış ve tepkilerini önceden sezebilmek, bunlara bağlı olarak kendinde birtakım düzeltmeler yapmak için çaba harcar. Özel ya da tüzel kişinin hedef kitleye karşı olan bu çabaları sonuç verirse, zamanla aralarında karşılıklı bir ilişki doğar. İşte bu ilişki ve bu ilişkiyi elde etmek için kullanılan araçlar, halkla ilişkiler çabası olarak adlandırılır.

2.1.2. Halkla İlişkilerin Özellikleri

Halkla ilişkilerin özellikleri dört başlık altında incelenebilir:

2.1.2.1. Halkla İlişkiler Organizasyonlara Özgü Bir Faaliyettir

Organizasyon, belirli bir amacı olan, zaman içinde süregelen ilişkiler düzenine sahip kuruluş demektir. Örneğin, bir okul, dernek, özel bir şirket, polis karakolu, emniyet teşkilatı, eğitim sistemi, devlet birer organizasyondur. Dolayısıyla halkla ilişkiler, özel kişiler için değil, organizasyonlar için yapılan planlı iletişim faaliyetleridir.

2.1.2.2. Halkla İlişkiler İlgili Çevrelere Yönelik Bir Faaliyettir

İlgili çevreler (hedef kitle), organizasyonun başarısında ya da başarısızlığında etkisi olan, özel ya da tüzel kişilerden oluşan topluluktur. Halkla ilişkiler, yalnızca kurum dışında kalan hedef kitleye yönelik faaliyetlerden oluşmaz. Kurum içinde doğrudan ya da dolaylı olarak çalışan personele yönelik olarak da halkla ilişkiler faaliyetleri uygulanır.

2.1.2.3. Karşılıklı İletişim, Anlayış, Kabul ve İşbirliği

Halkla ilişkilerde organizasyon ile çevreler arasında karşılıklı iletişim vardır. Bu iletişimin istenen düzeyde olabilmesi içinse karşılıklı olarak anlama, kabul ve işbirliği gerekmektedir. Bu bakımdan söz konusu iletişimin ikna edici bir şekilde tasarlanıp gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ikna edici iletişim süreci halkla ilişkilerin başarısını belirleyen temel faktör olmaktadır.

Resim 2.2: Halkla ilişkiler karşılıklı iletişime dayanır

2.1.2.4. Halkla İlişkiler Bir Yönetim Fonksiyonudur

Halkla ilişkilerin yönetim fonksiyonu olarak tanımlanması değişik şekillerde yorumlanmaktadır. Birincisi, kurum ile çevresi arasındaki ilişkilerin kurulması ve bu ilişkilerin sürdürülmesi görevi öncelikle yöneticilere düşen bir görevdir. Diğer bir deyişle, bir kurumun halkla ilişkileri üst yöneticileriyle beraber başlar. Bu bakımdan halkla ilişkiler kurum yöneticilerinin başta gelen görevleri arasında yer alır.

Resim 2.3: Yönetim fonksiyonu

İkinci açıklama tarzına göre, yönetim fonksiyonları denildiğinde geleneksel olarak planlama, örgütleme, yönetme, koordine etme ve kontrol süreçleri anlaşılır. Ancak 1975 yılında Henry Mintzberg ve bazı yazarlar yöneticilerin rollerini “yönetmel roller” adı altında şu şekilde sıralamışlardır:

- Temsilcilik rolü
- Liderlik rolü
- İrtibat kurma rolü
- Bilgi toplama rolü
- Bilgi dağıtma rolü
- Sözcülük rolü
- Girişimcilik rolü
- Kaynak dağıtım rolü
- Problem çözücülük rolü
- Arabuluculuk rolü

Bu rollerin yoğun bir kısmı doğrudan iletişimle ilgili ya da yoğun iletişim gerektiren rollerdir. Dolayısıyla yönetim fonksiyonları olarak sözü edilen yönetmel roller esas alınır, “halkla ilişkilerin yönetim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır” sonucuna ulaşılabilir.

2.1.3. Halkla İlişkilerin Amaçları

Halka ilişkilerin temel amacı, kurum ve kuruluşların ilgili çevreleriyle olumlu ilişkiler kurmasını sağlamak, etkin ve verimli bir iletişim ortamı yaratmaktır.

Halkla ilişkiler, kısa sürede sonuç alınabilen faaliyetler değildir. Halkla ilişkiler, uzun sürede getiri sağlayan bir etkinliktir. Halkla ilişkiler çalışmalarının bir amacı da, kurum ya da kuruluşa uzun vadede olumlu bir kimlik kazandırmak ve bu kimliği devam ettirmektir. Olumlu bir kimlik ise kurum ya da kuruluşa kâr olarak dönecektir.

Çevreyle iyi bir ilişki kurmanın iki önemli ölçütü, kesinlik ve tutarlılıktır:

- İletişim yöntemi ve konusu arasında kesinlik ve tutarlılık olmalıdır.
- Mesajlar ve mesajı aktarmak için kullanılan araçlar arasında kesinlik ve tutarlılık olmalıdır.
- Genel iletişim politikası ve ticari politika arasında kesinlik ve tutarlılık olmalıdır.

Halkla ilişkilerin amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Halkı aydınlatmak ve onlara organizasyonun çalışmalarını benimsetmek.
- Halkta yönetime karşı olumlu davranışlar yaratmak.
- Halkın yönetimle olan ilişkilerinde işlerini kolaylaştırmak.
- Kararların isabet derecesini arttırmak için halktan bilgi almak.
- Kanun ve kurallara uyulmasını sağlamak için bunlar hakkında halka aydınlatıcı bilgiler vermek.

- Halkla işbirliği sağlayarak hizmetleri daha çabuk ve kolay görünmesini sağlamak.
- Halkın istek, dilek, tavsiye, telkin ve şikâyetlerinden yola çıkarak aksaklıkları gidermek.
- Özel ve kamu yararlarına cevap vermeye çalışmak ve herkesin kişiliğine hürmet ederek sosyal sorumluluk duygusu yaratmak.

2.1.4. Halkla İlişkilerde Dikkate Alınacak İlkeler

2.1.4.1. Dürüstlük

Dürüstlük, halkla ilişkilerin en önemli basamaklarından biridir. Halkla ilişkiler çabasının her adımında dürüst davranmak, araştırma, planlama, uygulama ve değerlendirmede dürüstlükten ayrılmamak, başarı oranını artırır.

Halkla ilişkiler görevlisi, öncelikle çalıştığı konunun yararlarına inanmalıdır. Bu sebeple halkla ilişkiler görevlisi, çalıştığı konunun kendisinin ve kurumunun değer yargılarıyla ne kadar örtüştüğüne karar vermek zorundadır.

“Onurlu çalışma”, “doğruluk” ve “güvenilirlik”, halkla ilişkilerde dürüstlüğün temelini oluşturur.

2.1.4.2. İnandırıcılık

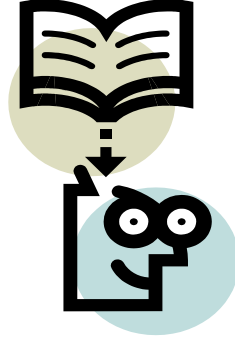
Güven sağlanmasında en önemli etkenlerden biri, mesajların sunulmasında inandırıcı olunmasıdır. Karşımızdakini söylediklerimize inandırabilmek için de önce kendimiz konuya inanmalıyız. Daha sonra hedef kitleyi tanıyıp özelliklerini doğru saptamalıyız. Böylece doğru hedef kitleye doğru mesajlar vererek inandırıcı olabiliriz.

Resim 2.4: Müşterilere karşı sorumluluk

2.1.4.3. Yineleme

Halkla ilişkilerde etkili ilkelerden biri, önemli mesajların birçok kez yinelenmesidir. Mesajların yinelenmesi hedef kitleyi olumsuz etkiler gibi gözükse de bu yolla hedef kitlenin mesajla daha çok karşılaşacağı ve mesajı unutma olasılığının azalacağı unutulmamalıdır.

Resim 2.5: Halkla ilişkilerde mesajlar sürekli yinelenmelidir.

2.2. HALKLA İLİŞKİLERDE MESLEKİ SORUMLULUK

Halkla ilişkilerde mesleki sorumluluk büyük önem arz etmektedir. Bu sorumluluk alanları aşağıda ifade edilmiştir.

2.2.1. Halkla İlişkiler Çalışanlarının Sorumluluk Alanları

Halkla ilişkiler çalışanlarının birçok sorumluluk alanı bulunmaktadır. Bu sorumlulukları inceleyelim:

Resim 2.6: Halkla ilişkilerde sorumluluk alanları

2.2.1.1. Müşteri ve İşverene Karşı Sorumluluk

Halkla ilişkiler danışmanı veya görevlisi, mevcut veya geçmişteki müşterilerinin veya işverenlerin mesleki sırlarını, genel ahlaka ve yasalara aykırı olmamak koşulu ile korumak zorundadır.

Halkla ilişkiler çalışanları;

- Müşterisine veya işverene yalan söylememelidir.
- Başka bir meslektaşının müşterisi hakkında bilgi toplamak için hileye başvurmamalıdır.
- Yasal olmayan bir eylemi gizlememelidir.
- Doğrunun sadece bir kısmını gösteren bilgileri vermemelidir.
- Rüşvet teklif etmemeli ve kabul etmemelidir.
- Müşteri hakkındaki bilgileri, müşteri istemedikçe açıklamamalıdır.
- Müşteriyle yapılan anlaşmaya sadık kalmalıdır.
- Yapılamayacak işi almamalıdır.

2.2.1.2. Medyaya Karşı Sorumluluk

Halkla ilişkiler faaliyetlerinde, medya ile olan ilişkiler çok önemli bir yer tutar. Medya ile ilişkileri yürütmek, bir halkla ilişkiler çalışanının en önemli görevlerinden biridir. Çünkü halkla ilişkiler alanında yapılan uygulamaların çoğu kamuoyuna medya aracılığıyla duyurulmaktadır. Buna karşılık medya da hedef kitesine ilettiği haberlerin bir kısmını halkla ilişkiler kaynaklarından almaktadır.

Halkla ilişkiler görevlisi, yapılan faaliyetlerin medyada hem rakiplerinden daha fazla, hem de olumlu bir biçimde yer almasını sağlamak için uğraşır. Bu noktada bazı etik sorunlar ile karşılaşmakta ve bazı çalışanların meslek etiğine aykırı olacak davranışlarda bulundukları gözlemlenmektedir.

Zaman zaman çeşitli etik problemler yaşansa da halkla ilişkiler görevlisi medyaya ilişkilerini geliştirmek zorundadır. Bunun için yapması gerekenler şunlardır:

- Dürüst olmak
- İlişki kurulacak kişiyi doğru seçmek
- Medyayla ilişkilerde yer ve zamanı doğru seçmek
- Medyaya her türlü çalışma kolaylığı ve olanağı sağlamak
- Yerine getirilme olanağı olmayan isteklerde bulunmamak
- İlgi çekici haberler vermek
- Bir halkla ilişkiler programı için teklifte bulunulacaksa bunun hem örgüt, hem basın ve hem de halk için yararlı olmasına dikkat etmek
- Taklitten kaçınmak
- Hiç reklam vermeden reklamı halkla ilişkiler yoluyla yapmaya kalkışmak

2.2.1.3. Topluma Karşı Sorumluluk

Halkla ilişkiler görevlisi, gerek hizmet verdiği müşteri açısından, gerekse kurumu açısından sürdürdüğü çalışmalarda, toplum çıkarlarına ters düşmemeye özen göstermeli, yanlış ve yanıltıcı bilgi iletmemeli ve iletilmesine göz yummamalıdır.

Bir halkla ilişkiler görevlisinin topluma karşı sorumlulukları şunlardır:

➤ **Haberleşmede Açıklık**

Halkla ilişkiler görevlisi, kamuoyuna vereceği mesajda beklediği sonuçları saklamamalıdır. Kampanya süresince amaçlanan hedefler, her aşamada kamuoyuna anlatılmalıdır.

➤ **Haberde Doğruluk**

Halkla ilişkiler görevlisi, bilerek veya bilmeyerek yanlış ve yanıltıcı bilgileri yaymamalı, yayılmasına göz yummamalıdır.

Resim 2.7: Doğruluk

➤ **Basın Özgürlüğüne Saygı**

Halkla ilişkiler görevlisi, basın mensuplarıyla olan ilişkilerinde basın özgürlüğünü ve onurunu zedeleyecek girişimlerden kaçınmalıdır.

2.2.1.4. Meslektaşlarına Karşı Sorumluluk

Bir halkla ilişkiler görevlisinin meslektaşlarına karşı sorumlulukları şunlardır:

➤ **Meslek Onuru**

Halkla ilişkiler görevlisi, temsil ettiği meslek grubunun ve meslektaşlarının onurunu zedeleyecek her türlü davranış ve girişimden kaçınmalıdır.

➤ **Rekabet**

Halkla ilişkiler görevlisi, diğer bir meslektaşının işveren veya müşterisi nezdindeki yerini almak için girişimlerde bulunmaktan kaçınmalıdır.

2.3. İletişim

İletişim “communis” kelimesinden türetilmiştir. “Commun” ortak anlamına gelir. Bu nedenle iletişim kurulabilmesi için ortak anlamlı sembollerin ve kavramların bulunmasına ihtiyaç vardır. Günümüzde batı dillerindeki “communication” sözcüğünün karşılığı olan iletişim kavramının girmediği alan ve sahanın kalmadığı gibi, günlük yaşantımızın da vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Yaşamın özü ile iç içe geçmiş, iletişime net bir tanım yapmak gerçekten zordur. İletişim yüzlerce tanımlama şekli olduğu yazılı kaynakların taranmasıyla ortaya çıkmıştır.

Resim 2.8: İletişim enstrümanlarının etkileme güçleri

İletişim, mesaj, gönderici ve mesajı alan olmak üzere, üç önemli unsuru olan ve bilgi, duygu, görüntü veya sesin iletilmesi ve işlenmesi sürecidir.

Anlamak ve anlaşılmasıdır.

Doğru yapıldığında mutlulukların, olumlu duyguların ve heyecanların kaynağıdır.

Bu tanımlar doğrultusunda iletişim için şunları söyleyebiliriz.

İletişim,

- Toplumun temelini oluşturan bir sistem,
- Örgütsel ve yönetsel yapının düzenli işleyişini sağlayan bir araç,
- Bireysel davranışları görüntüleyen ve etkileyen bir teknik,
- Sosyal süreçler bakımından zorunlu bir bilim,
- Sosyal uyum için gerekli bir sanattır.

2.3.1. Neden İletişim Kurarız?

Bir sosyal yapı içerisinde iletişime ihtiyaç göstermeyen hiçbir iş yoktur. Çünkü iletişim, insanların birbirini anlamaları için gerekli olan bir köprüdür.

İnsan ister tek başına, ister toplumla birlikte yaşasın, iletişim kurarak amaçlarına ulaşır. İnsanda iletişim kurma ihtiyacı, çevreyi etkileme isteğinden kaynaklanır. Bu nedenle iletişim, ister bilgiyi yaymak, ister eğitmek, ister eğlendirmek ya da yalnızca anlatmak için olsun, asıl amaç, bilgi verme ve karşısındakini etkilemektir.

İnsan yaşamını iletişim kurarak sürdürür. Yaşam bir bakıma iletişim kurma serüvenidir. Normal zihinsel fonksiyonlara sahip bir insan, iletişim kurmadan yaşayamaz. İletişim, insanın bireysel ve sosyal yaşamının vazgeçilmez unsurudur. İnsan, günlük yaşamında diğer insanlarla, kurumlarla, kuruluşlarla, gruplarla veya kendisiyle iletişim kurarak yaşar.

İletişim, insanın kendini insan olarak gerçekleştirmesi ve sosyal süreçlere girmesi bakımından önemlidir. İletişim sayesinde insanlar zihinlerindeki kavram ve fikirleri açığa vurma, onları paylaşma ve değerlendirme olanağına sahip olurlar. Başkalarını etkileme ve onlardan etkilenme, yararlanma, yararlı olma ve başarı gösterme iletişim sayesinde olur. İnsanlar arasında var olan ilişkilerin sürmesi ve yeni ilişkilerin kurulması iletişikle gerçekleşir.

Resim 2.9: İletişim

Her insan iletişimi farklı şekilde algılar ve yorumlar. Bir mesajı almak ve yorumlamak, ya da göndermek, kişisel birikimimiz tarafından etkilenir. İnsanoğlunun tüm başarılarının arkasında en temel faktör, iletişim yeteneğidir. Bu yetenek ona soyut düşünebilme, daha ilkel bir yaşamı daha uygar bir yaşama dönüştürebilme olanağını sağlamıştır.

2.3.2. İletişimin Özellikleri

İletişim üzerine yapılan çalışmalar, iletişimin üç temel özelliğinin olduğunu göstermektedir.

- İletişim etkinliğinin insanları gerektirmesi. İletişim ancak insanların birbirlerini anlama ihtiyaçları sayesinde kurulabilir.
- İletişim, paylaşmayı gerekli kılar; yani iletişimde gönderici ve alıcı, mesajın ortak bir anlamı üzerinde anlaşmalıdır.
- İletişim semboliktir. Semboller, jestler, mimikler, sesler, harfler, rakamlar ve sözcüklerdir.

Alıcı ve gönderici mesaja aynı anlamı verdikleri zaman, tam olarak iletişim ortaya çıkar.

2.3.3. İletişimin Fonksiyonları

İletişimin her hangi bir sosyal sistem içindeki temel fonksiyonları da şu şekilde sıralanabilir.

- **Enformasyon:** Kişisel, çevresel, yerel, ulusal ve uluslararası koşulları anlamak, bilinçli tepki göstermek ve doğru sonuçlara ulaşmak için gerekli olan haber, veri, bilgi, mesaj, fikir ve yorumların toplanması, depolanması, işlenmesi ve yayılmasıdır.
- **Sosyalizasyon:** Kişilerin içinde yaşadıkları toplumun etkin üyeleri olarak, faaliyet göstermelerini sağlayıp: toplumsal bağlılığı ve bilinci besleyecek genel bilgi birikimini oluşturmak ve böylelikle, toplumsal yaşama aktif bir şekilde katılmalarına izin vermek.

- **Motivasyon:** Her toplumun ve topluluğun yakın ve uzak hedeflerini oluşturmak, kişisel tercihlerin teşviki, kişisel ve toplumsal etkilerini geliştirmek, herkesçe kabul gören hedeflere ulaşmaya yardımcı olmak.
- **Tartışma:** Karşılıklı fikir birliğini ve alışverişini kolaylaştırmak ve kamuoyunu ilgilendiren konularda farklı görüşleri netleştirmek için gerekli ortamı oluşturmak, genel kabul gören tüm yerel, ulusal ve uluslararası konularda daha geniş kamuoyu ilgisi ve katılımı sağlamaktır.
- **Eğitim:** Yaşamın tüm aşamalarında entelektüel gelişme, kişilik oluşumu, kişisel yetenek ve kapasitenin gelişimi için bilgi aktarmak.
- **Kültürel Gelişme:** Kültürel mirası korumak amacıyla, kültürel ve sanatsal ürünlerin yayınlanması, bireyin ufkunun genişletilmesi, hayal gücünün, estetik gereksinimlerinin ve yaratıcılığının canlandırılması yoluyla, kültürel gelişimin sağlanması.
- **Eğlence:** Kişisel veya toplu olarak eğlenme amacıyla işaret, sembol, ses, görüntü aracılığıyla tiyatro, dans, sanat, edebiyat, müzik, spor vb. aktivitelerin yaygınlaştırılmasını sağlamak.
- **Entegrasyon:** Tüm insanların, grupların ve ulusların birbirini tanıma ve anlamlarını sağlamak, kendileri dışındakilerin yaşam koşullarını, görüşlerini ve isteklerini değerlendirebilmek için gereksinim duydukları farklı mesajlara ulaşmalarını sağlamak.
- Bireyler arası iletişimin sayılan fonksiyonlarının yanında örgüt içi iletişimin de önemli fonksiyonları vardır. Örgüt içi iletişim fonksiyonlarını şu şekilde sıralamak mümkündür.
 - Bilgi Sağlama
 - İkna Etme ve Etkileme
 - Emredici ve Öğretici İletişim
 - Birleştirme İşlevi

İletişimin Bireysel ve Toplumsal Fonksiyonları	
Bireysel Fonksiyonlar	Toplumsal Fonksiyonlar
➤ Enformasyon toplar ve dağıtır	➤ Toplumu bilgilendirir
➤ Duygu ve düşünceler paylaşılır	➤ Öğrenme sürecini destekler
➤ Karar destek sistemi sağlar	➤ Kültürel yakınlaşma sağlar
➤ Toplumsal statü kazandırır	➤ Kültürel aktarma sağlar
➤ Birey kendini gerçekleştirir	➤ Toplumsal yakınlaşma sağlar
➤ Temsil yeteneği kazandırır	➤ Toplumu motive eder
➤ Sosyalleşme sürecine katkı sağlar	➤ Toplumu yönlendirir.

Tablo 2.1: İletişimin bireysel ve toplumsal fonksiyonları

2.3.4. İletişim Sürecinin Unsurları

İletişim kaynak ile hedef arasında kurulur. Kaynak ile hedef arasındaki iletişim, “iletişim kanalı” ile sağlanır. Mesaj kanaldan gererek hedefe ulaşır; bunun için kanal iletiye uygun olmalıdır. Kaynak birey veya grup olabileceği gibi; organizasyon veya kitle de olabilir.

İletişim süreci üç temel aşamada ortaya çıkar.

- İletişimin kaynağı veya gönderici
- Mesaj
- Alıcı

Kaynak bir yayın spikeri, bir dergi için röportajcı veya hastasını tedavi eden bir doktor olabilir. Mesajın alıcısı ise, bir dinleyici, bir izleyici veya bir okuyucudur. Mesaj, gönderici ve alıcı olmak üzere her iki taraf açısından anlam içeren işaret ve sembollerdir.

Tablo 2.2: İletişimin aşamaları

2.3.4.1. İletişimin Temel Unsurları

İletişim her zaman en az üç temel unsurdan oluşur. İletişim süreç, kanal ve geri bildirimin katılmasıyla tamamlanır.

- **Kaynak (Gönderici)**

İletişimin tam olarak gerçekleşebilmesi için, üç temel faktörün bulunması gerekir. İletişimin temel faktörleri denilen bu üç faktör, kaynak, alıcı ve mesajdır. Bu üç faktör olmadan iletişim sağlanamayacağı gibi, gerçekleşen iletişim olgusunun etkinliği de, söz konusu olan üç faktörün taşıyacağı özelliklere bağlıdır.

Gönderici, mesajın kaynağı, iletişimin başlatıcısıdır. Gönderici, iletişimi başlatan veya iletiyi gönderendir. Gönderici olmadan iletişim kurulamaz. İletişimde en önemli sorumluluk göndericiye aittir; çünkü iletişim sürecini başlatan ve mesajı kodlayarak gönderendir. İletişim ilk önce göndericinin zihnindeki düşüncelerle ortaya çıkar. Kaynak, sahip olduğu tecrübe ve bilgilere göre, bir mesaj oluşturur; yani mesajı iletmeden önce onu "kod"lar. Bir düşüncüyü formüle eder ve mesaj halinde kanalı kullanarak alıcıya gönderir.

Kişiler arası iletişim, **gönderici** ve **alıcı** olmak üzere en az iki kişiyi gerektirir. Kişiler arası iletişimin alıcısı ikiden fazla olabileceği gibi, göndericisi de, ikiden fazla olabilir. Kişiler arası iletişim, insanlar arasında veri değişimini kapsar. İletişimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesinin koşullarından biri, göndericinin uygunluğudur. Gönderici mesajını, alıcının zihinsel algı yeteneğine göre kodlamalıdır. Alıcının algılayamayacağı bir mesaj, onun açısından sadece bir gürültüdür.

➤ Mesaj

Mesaj, alıcı için bir uyaran olarak işlev gören bir sinyal ya da sinyaller birleşimidir. Mesaj teriminin birçok anlamı vardır. Örneğin mesaj, herhangi bir yerde bir biçimde açığa vurulan bir dizi sözcük, ya da imgeyi ifade eder. Mesaj, göndericinin fikirlerinin ve isteklerinin sembolere dönüşmüş halidir. Sembollerin tek başlarına bir anlamı yoktur. Sembollere, anlamı gönderici ve alıcı yükler. Eğer, alıcının verdiği ve göndericinin algıladığı anlamlar birbirlerine uygun ise, "tam iletişim" söz konusu olur. Etkin bir iletişimin gerçekleşmesi için, önce iletişimin tam olması gerekir. Bunun için göndericinin sembollerini, alıcının tanıması gerekir, aksi takdirde alıcı sembollerini tanıyamaz ve iletişim gerçekleşmez.

Mesajın etkin iletişimi sağlayabilmesi, başka bir deyimle, hedefin olumlu geri bildirimde bulunmasını sağlayabilmesi için, taşınması gereken bazı şartlar vardır. Bu şartlar şunlardır:

- Hedefin, bilgi, düşünce ve deneyimlerine uygunluk,
- Hedefin tutum, inanç ve değer yargılarına uygunluk,
- Hedefin ihtiyaç, istek ve amaçlarına uygunluk,
- Hedefin ilgi alanlarına uygunluk,
- Hedefin toplum içindeki rollerine ve konumuna uygunluk göstermelidir.

Gönderici, alıcıya ulaştırmak istediği mesajı, semboller aracılığıyla iletir. Sembolleri alan alıcı da, bu sembolere kendi kişiliğine, kültürel yapısına ve bilgi birikimine göre bir anlam verir. İletişimde mesajın dili ve içeriği büyük bir önem taşır.

• Mesajın Taşınması Gereken Özellikler

Mesajın taşınması gereken özelliklerden en önemlisi, kullanılan dildir. Mesajda kullanılan dil, alıcı ve hedef tarafından kolayca anlaşılabilen ortak, açık, net ve kesin bir nitelik taşımaktadır.

• Mesajın Genel Özellikleri

İletişim türünü belirlemede etken olan mesajlar, en genel şekliyle "sözel" ve "sözel olmayan" mesajlar olarak iki gruba ayrılır. Her iki gruptaki mesajların taşınması gereken özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz.

- **Mesaj anlaşılır olmalıdır.** Anlaşılabilirlik, hem şekil, hem de içerik açısından olmalıdır.
- **Mesaj açık olmalıdır.** Açıklık, özellikle istenilen ve beğenilen davranış açısından önemlidir. Kaynak, gönderdiği mesajla, alıcıdan ne istediğini belirtmelidir.
- **Mesaj doğru zamanda iletilmelidir.** Her iletişim etkinliğinin bir yeri ve zamanı vardır veya iletişim, mesajın içeriğine uygun zamanda etkin olur.

- **Mesaj uygun kanalı izlemelidir.** İletişimin gerçekleştiği ortamda düzenlenmiş olan, bir iletişim ağı vardır. Mesaj bu yolu izleyerek alıcıya gitmeli, gerekiyorsa vardığı her noktada istenilen biçimde tamamlanmalı ve alıcıya ulaşmalıdır.
- **Mesaj, kaynak ve alıcı arasında kalmalıdır.** Mesaj, kaynaktan alıcıya ulaşmaya kadar değişik kişi ve kademelerden geçebilir. Yüz yüze olmayan örgütsel iletişim, bu tür mesajlara dayanır.

2.3.4.2. Kodlama - Kod Açma

Kodlama, bir mesajın iletişim kanallarının özelliklerine uygun olacak şekilde, bir simgeleştirme sistemi aracılığıyla fiziksel olarak iletilebilecek veya taşınabilecek biçime çevrilmesidir. **Kodlama**, basit bir el hareketinden, karmaşık bir matematik formülüne kadar çok geniş bir alanı kapsayabilir. Kodlama simgelerin anlama dönüştürülmesidir. Bir "şey"i temsil eden ama onunla doğal bir ilişkisi olmayan simgeler kodlanarak mesaja dönüştürülür. **Simge (sinyal)** mesaja, iletilmesi amacıyla verilen fiziksel biçimdir. Simgenin içerik ya da anlamla hiçbir ilgisi yoktur; sadece mesajın fiziksel varlığını ya da biçimini ifade eder.

Her insanın kendine özgü deneyim, bilgi ve düşüncelerine dayalı bir tecrübe (izafet-yaşam) alanı vardır. Dil gibi simgeler, kişinin tecrübe alanıyla ilgili olduğu sürece bir anlam ifade eder. Yabancı dil bilgisi olmayan bir kişiye, bu dille ilettiğimiz mesajı duymasına rağmen, algılayamadığı için, anlamlı bir geri bildirimde bulunması söz konusu olmayacaktır. Aynı dilde konuşan iki kişi bile, aynı sözcüğü her zaman aynı anlamda kullanmaz. Bunu, "nesneleri soyutlama" dediğimiz bir süreçle adlandırırız. Yukarıda ortak tecrübe alanı veya referans çerçevesinin genişliğine bağlı olarak, kişiler arası iletişim tam ve etkin olacaktır. Bu alanı genişletmek ise, bireylerin "kendine yontan önyargı", "temel tutum hatası" ve "öntip" oluşturmama gibi faktörlere bağlıdır. Kendini güven içinde görmeyen bireylerin, iletişimi kısıtlı bir referans çerçevesinde sürecektir.

2.3.4.3. Kanal

Kanal sinyali taşıyan herhangi bir fiziksel araçtır. Işık dalgaları, görsel sinyalleri, hava dalgaları ise ses sinyallerini taşır. Kanal fiziksel olabilir (sesimiz, bedenimiz), teknik olabilir (telefon) ya da toplumsal olabilir (okullarımız, gazeteler vb.). Kanal, mesajın göndericiden alıcıya iletiildiği yoldur. Örgütlerde iletişim kanalları, resmi ve gayri resmi olabilir. İşletme içindeki resmi iletişim kanalları; emir-komuta zinciri, intranet, öneri/şikâyet kutuları, şirket dergisi ya da işletme toplantıları olabilir. Gayri resmi iletişim kanalları ise; dedikodu, söylenti haberleri, işletme dışı gruplaşmalar ve bizzat yöneticinin çalışanlarıyla resmi olmayan kanallardan konuşmalarıdır.

2.3.4.4. Alıcı (Hedef)

İletişimin gerçekleşmesi için en az iki kişiye ihtiyaç vardır. Bunlardan biri kaynak, diğeri alıcıdır. İnsan kendisiyle kurduğu iletişimin dışında, tek başına bir iletişim kuramayacağına göre, mutlaka alıcı veya alıcılar gerekir. Kodlanmış mesajı alan ve kodunu açan kişi alıcıdır. Alıcı, mesajı taşıyan sembollerini algılayıp anlam vererek, iletişimi sonlandırır ya da kendisi bir mesaj göndererek gönderici konumuna geçer.

İletişim süreci, gönderilen mesajı alıcının algılamasına kadar tamamlanmaz. Kaynak gönderdiği mesajın alıcı tarafın mutlaka alınmasını ister. İş iletişimi ise, alıcının mesajı alması yetmez, anlaması, kabul etmesi ve bir davranış gerçekleştirmesi gerekir. O halde iletişimin tamlığı, mesajın alınmasına bağlı iken, etkinliği mesajın alınması ve istenen davranışın alıcı tarafından gösterilmesine bağlıdır.

➤ Alıcının Taşınması Gereken Özellikler

Alıcı iyi bir dinleyici olduğu sürece, iletişim süreci etkin olacaktır. Ancak bu sayede hedef mesajı algılayabilir ve bilgilerinin elvermesi durumunda mesajın kodunu çözerek geri bildirimde bulunabilir. Alıcının mesajı tam olarak algılaması, izafet çerçevesinin olmasına, mesajın anlaşılmasına ve bilgilerinin elvermesine bağlı olduğu kadar, aynı zamanda aktif dinleme yeteneğinin olmasına da bağlıdır. Aktif bir dinleyici olabilmek için, alıcının;

- Etkin sessizlik içinde olması,
- Dinlerken her türlü önyargı, öntipler (stereotype), değerlendirmeler ve genellemelerden kendini uzak tutması,
- Göndericiye karşı empati göstermesi,
- Sabırlı olması ve konuşmacının sözünü kesmemesi gerekir.

Etkin bir iletişim için alıcıda bulunması gereken özellikleri aşağıdaki gibi belirtebiliriz.

- Alıcı mesajı algılayabilmelidir.
- Alıcı bilgili olmalı ve bir geri-besleme sistemine sahip olmalıdır.
- Alıcı secici olmamalıdır.
- Alıcı, bulunduğu düzleme uyabilmelidir.
- Alıcı, kaynak olma özelliği taşınmalıdır.

2.3.4.5. Algılama ve Değerlendirme

Duyu organlarımıza ulaşan veriler, algılama olmaksızın tek başlarına bir anlam ifade etmez. Bunların bir anlam ifade edebilmeleri için verilerin algılanması gerekir. Bize ulaşan duyumlara algılama neticesinde tepkiler gösteririz. Önce mesajı filtre ederiz. **Filtre**, göndericinin ve alıcının mesajları değerlendirmesidir ve burada devreye algılama girer. Algı, kişinin belli bir bilgiyi duyma, organize etme, anlama ve değerlendirmesidir.

Filtre etme, alıcının kendisine ulaşan mesajı değerlendirmesiyle ilgilidir ve burada devreye algılama girer. Algı, insanın çevresindeki uyaranların, ya da olayların farkına varması ve onları yorumlaması sürecidir. Algı, kişinin belli bir bilgiyi duyma, organize etme, anlama ve değerlendirme sürecidir. Algılama, bir olay ve nesnenin varlığı üzerinde duyular yoluyla bilgi edinmedir.

Algılama farklılığını, dışsal ve içsel olmak üzere iki unsura bağlayabiliriz..

- **Algılamada dışsal faktörler.** Farklılık, yoğunluk, sıklık, hareketlilik, tekrarlama, kontrast, yenilik, benzerlik gibi faktörlerdir.
- **Algılamada içsel faktörler.** Kişilik, ihtiyaçlar, amaçlar, motivasyon, inançlar, değerler ve tutumlar, umutlar, beklentiler, arzu ve istekler, geçmiş tecrübeler ve alışkanlıklar gibi faktörlerdir.

Kişinin içinde bulunduğu durum, beklentileri, geçmiş yaşamı, toplumsal ve kültürel unsurları algılamasını etkiler. Bu unsurlar, kişilerin aynı mesajı, farklı yorumlamasına sebep olur.

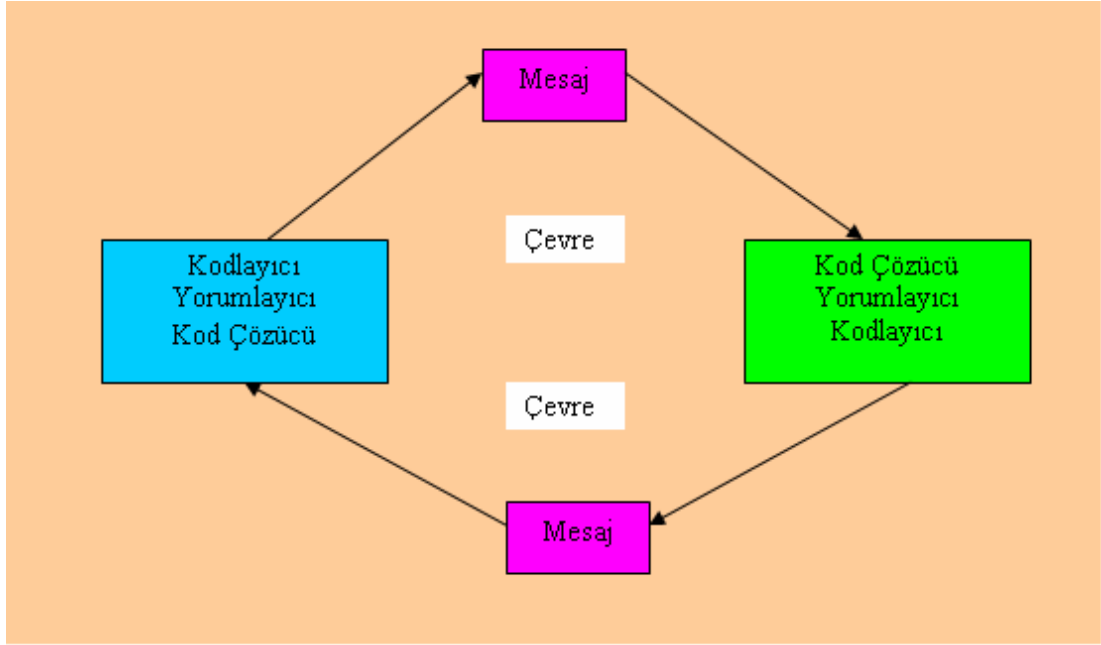
Gönderici, göndereceği mesajı formüle edip onları kodlarken, kendisine ulaşan bilgileri kullanacak, bunları kendi amaç, değer yargıları, inanç ve tutumları doğrultusunda belirli kodlara çevirecektir. Başka bir deyişle her mesaj, göndericinin algılama yeteneğinin sonucu olarak ortaya çıkar; dolayısıyla algılama süreci filtre rolü oynar.

2.3.4.6. Geri Bildirim (Feed-Back)

Geribildirim, alıcı ve gönderici arasındaki geriye bilgi akışıdır. Bu sayede, gönderici mesajının anlaşılıp anlaşılamadığını öğrenir. Geribildirim olmadığı bir iletişim, "tek yönlü iletişim" iken geribildirim olduğu iletişim "çift yönlü iletişim"dir. Geribildirim, bir tür kontrol mekanizmasıdır ve iletişim sürecini etkiler. Alıcının, kaynağın mesajına verdiği yanıt, geribildirim olarak adlandırılır.

Etkin bir iletişim, pozitif geri-bildirim sayesinde kurulabilir. Pozitif geri bildirim, iletişim sürecinde şu anlama gelir:

- Mesaj alınmıştır,
- Mesaj algılanmıştır,
- Mesaj doğru bir biçimde yorumlanmıştır,
- Alıcı, gelecek adım (geri bildirim) için hazırdır.

Tablo 2.3: Geri bildirim süreci

➤ **Etkin bir geri-bildirim;**

- Kaynağa yardımcı olmayı amaçlar,
- Mesajın tam bir karşılığıdır,
- Zamanlaması tamdır,
- Kaynağın amacına ulaşmasını sağlayacak kadar açık ve seçiktir,
- Yapıcıdır ve davranış üzerinde durur.

➤ **Etkin olmayan geri-bildirim ise;**

- Mesajın anlamını özel olarak içermez ve geneldir,
- Mesajın anlamı ile doğrudan ilgisi yoktur,
- Zamanlama itibarıyla hatalıdır,
- Kişiyi ve kişiliği vurgular,
- Anlaşılmayacak kadar karmaşıktır,
- Spekülasyonlara dayalıdır; veri ve bilgi içermez, yorum ağırlıklıdır.

➤ **İstenen Geri-Bildirimin Belirlenmesi**

İletişimde mesaj, hedefin dikkatini çekecek biçimde düzenlenmelidir. Mesajın arzu edilen sonucu doğurabilmesi, hedefin durumuna göre kodlanmasına bağlıdır. Goethe'nin dediği gibi "hiç kimse bildiğinden fazlasını işitemez. Kimse hissedebildiğinden, hayal edebildiğinden ve düşünebildiğinden fazlasını algılayamaz." Mesajın kodlanmasında kullanılan simgelerin, mesajı gönderen kadar, mesajı alacak, algılayacak, açımlayacak hedef/kitle

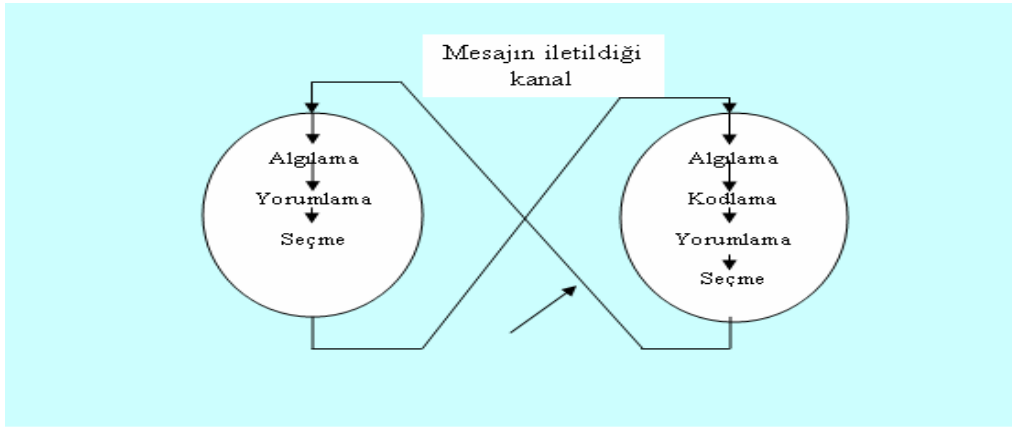
tarafından da bilinen simgeler olması gerekir. Mesaj, insanların bireysel bir gereksinmesine hitap etmeli veya bu gereksinmenin farkına varmalarına yardımcı olmalıdır.

İletişim yeterli derecede açık olursa iletilmek istenen mesaj etkin biçimde alıcıya ulaşır etkin bir iletişim kısaca “DİAA” formülü ile ifade edilir.

- **Dikkatleri kazanın.** Örneğin çok ilginç bir söz veya anekdot aktararak söze başlayın
- **İlgi çekin.** Dinleyenlere konunuzun neden önemli olduğunu anlatın.
- **Arzu yaratın.** Görüşlerinizin onlar için yararlı olacağını belirtin.
- **Anlaşma sağlayın;** dinleyicilere tezinizin onlar içinde aslında ne kadar yararlı olduğunu kabul ettirmeye çalışın.

2.3.5 İletişim Sürecinin İşleyişi

İnsanlar arasındaki iletişimin iki türü vardır. Yüz yüze iletişim ve yüz yüze olmayan iletişim yüz yüze iletişimde hedefin kaynağın gönderdiği mesaja anında tepki verme olanağı vardır. İletişim kuran taraflar arasındaki iletişim, interaktif olarak eş zamanlı yapıldığı için geri bildirim de aynı anda yapılır. Sürecin olumlu biçimde tamamlanma ihtimali yüksektir. İnandırıcılığı artırır ve anında cevap verme olanağı sağlar.

Tablo 2.4: İki kişi arasında iletişim süreci

Yüz yüze olmayan iletişim ise daha çok kitle iletişim araçları kullanılarak yapılan iletişimdir. Yüz yüze olmayan iletişim üç şekilde gerçekleşir.

- Fotoğraflı iletişim (resim, grafik ve afişlerle kurulan iletişim)
- Hem yazılı hem de fotoğraflı iletişim (dergiler, gazeteler, broşürler yardımıyla kurulur.)
- Sesli ve görüntülü iletişim (radyo televizyon ve sinema ile kurulur.)

2.3.5.1. Tek Yönlü İletişim

İletişim, işleyiş yönü bakımından; tek yönlü veya iki yönlü iletişim olmak üzere ikiye ayrılır. Tek yönlü iletişim, bir mesajın kaynaktan alıcıya, alıcının aktif geri bildirimi olmaksızın yapılan iletişim biçimidir. Tek yönlü iletişim, bir kaynakla bir veya birden fazla hedef arasında kurulur. Tek yönlü iletişimde kaynak bir kişi, hedef bir veya birden fazla olabileceği gibi kaynak birden fazla, hedef bir kişiden oluşabilir.

Tek yönlü iletişim daha çok organizasyonlarda, yukarıdan aşağıya doğru mesajların iletildiği iletişim biçimidir. Tek yönlü iletişimde mesaj alıcıya gönderilir; geri bildirim, soru veya etkileşim beklenmez.

2.3.5.2. İki Yönlü İletişim

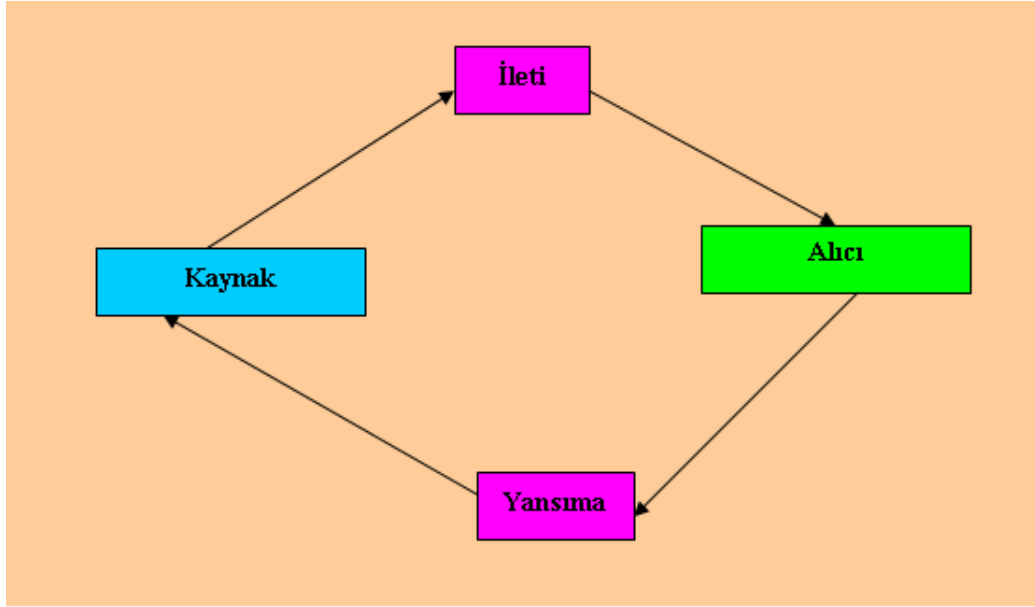
İki yönlü iletişim, göndericinin, mesajına alıcıdan geri bildirim aldığı anda ortaya çıkan iletişimdir. Astlara bir öneride bulunmak, soru veya zıt düşünceler almak, iki yönlü iletişim örneğidir. İki yönlü iletişimde problem çözme ve karar verme, iki yönlü etkin dinlemenin sonucunda ortaya çıkar. Tek yönlü iletişimde sadece bir mesaj, diğer bir kişiye gönderilir ve geribildirim ve etkileşimli akış olmaz. Aksine iki yönlü iletişimde gönderici ve alıcılar karşılıklı etkileşim içindedirler.

İki yönlü iletişim, "yazılı" veya "sözlü" olarak, iki kişi arasında kurulur. İki yönlü iletişimde kaynak ile alıcı arasındaki etkileşimde mesajın geri bildiriminin olmaması durumunda, iletişim "süreç" olma niteliğini kaybeder ve doğrusal, tek yönlü bir iletişim akışı olarak kalır.

Tek yönlü iletişim, alıcıya geri bildirim fırsatı vermezken, iki yönlü iletişimde geri bildirim olanağı vardır. Bu temel farklılıkların yanında, tek yönlü iletişim ile iki yönlü iletişim arasında etkinlik açısından başka bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Bu farklılıklar;

- Tek yönlü iletişim, iki yönlü iletişimden daha çabuk işler,
- İki yönlü iletişimde, tek yönlüden daha doğru iletişim kurulur,
- İki yönlü iletişimde alıcı kendinden emindir ve güven duygusu içindedir. Mesajı daha doğru yargılama imkânına sahiptir,
- İki yönlü iletişim, görelî olarak gürültü ve diğer başka dış faktörlerin etkisi altındadır.
- İki yönlü iletişim, demokratik bir iletişim biçimidir.

Tablo 2.5: Karşılıklı etkileşimin olduğu iki yönlü iletişim

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek yazılı basında çıkan halkla ilişkilerle ilgili haberlerden sunum yapınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Müşterilere karşı davranış şekillerini düzenleyiniz.	➤ “Halkla İlişkilerde Dikkate Alınacak İlkeler, Halkla İlişkiler Çalışanlarının Sorumluluk Alanları ve Müşteri ve İşverene Karşı Sorumluluk” başlıklı yazıları tekrar okuyunuz. ➤ Mağazalara ziyaretiniz sonucu gözlemlediğiniz olumsuz tutumların nasıl düzeltilmesi gerektiğini düşününüz.
➤ Topluma, medyaya karşı davranış şekillerini düzenleyiniz.	➤ Medyaya Karşı Sorumluluk başlıklı yazıyı tekrar okuyunuz. ➤ Medyanın hayatınızdaki ve mesleğinizdeki önemi ve etkileri üzerine düşününüz. ➤ Çeşitli yazılı ve görsel işitsel medyada yer alan halkla ilişkiler faaliyetlerini okuyunuz, izleyiniz veya dinleyiniz. Hangi medyada ne tür halkla ilişkiler etkinliklerinin haberleri yer aldığına dair notlar tutunuz ve arkadaşlarınızla tartışınız. ➤ Habercilikle ilgili kaynaklardan bir haberde olması gereken özellikleri okuyunuz. Yaptığınız kupür çalışmalarında bu özelliklere uyulup uyulmadığını inceleyiniz. ➤ Yine habercilikle ilgili kaynaklardan basın özgürlüğü yazılarını okuyunuz. Çevreyle iletişiminizde daima dürüst ve saygılı olunuz. Basın özgürlüğünü savununuz.
➤ Meslektaşlarınıza karşı davranış şekillerinizi düzenleyiniz.	➤ “Meslektaşlarına Karşı Sorumluluk” başlıklı yazıyı tekrar okuyunuz. ➤ Sınıf arkadaşlarınıza karşı saygılı olunuz. Sınıf arkadaşlarınızla ilerde çalışma hayatında rakip olabileceğinizi varsayarak arkadaşlarınızla sınıfta bu konuyu tartışınız. ➤ Birbirinize karşı nasıl davranmanız gerektiği konusunda konuşunuz.

➤ Halkla ilişkiler tanımını inceleyiniz.	➤ “Halkla İlişkilerin Tanımı” başlıklı yazıyı okuyunuz. ➤ Çevrenizde mesleğinizin tam olarak nasıl tanımlandığına dikkat ediniz. “Halkla İlişkilerin Çeşitli Tanımları” başlıklı yazıyı tekrar okuyunuz.
➤ Halkla ilişkilerin özelliklerini sıralayınız.	➤ “Halkla İlişkilerin Özellikleri” başlıklı yazıyı okuyunuz. ➤ İkna edici iletişim kurarken arkadaşınızı da dikkatle dinlemeyi ihmal etmeyiniz. ➤ “Halkla İlişkilerin Amaçları” başlıklı yazıyı tekrar okuyunuz. Sınıf ortamında oluşturduğunuz gruplardan birini hedef kitle, diğerini ise halkla ilişkiler faaliyetini yöneten elemanlar şeklinde düzenleyiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Tek yönlü iletişim ile iki yönlü iletişim arasında etkinlik açısından başka bazı farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu farklılıklardan birisi **değildir?**
A) Tek yönlü iletişim, iki yönlü iletişimden daha çabuk işler,
B) İki yönlü iletişimde, tek yönlüden daha doğru iletişim kurulur,
C) İki yönlü iletişimde alıcı kendinden emindir ve güven duygusu içindedir. Mesajı daha doğru yargılama imkânına sahiptir,
D) İki yönlü iletişim, görelî olarak gürültü ve diğer başka dış faktörlerin etkisi altındadır.
E) Tek yönlü iletişim, demokratik bir iletişim biçimidir.
2. Pozitif geri bildirim, iletişim sürecinde hangi anlama **gelmez?**
A) Mesaj alınmıştır,
B) Mesaj algılanmıştır,
C) Mesaj ulaşmamıştır.
D) Mesaj doğru bir biçimde yorumlanmıştır,
E) Alıcı, gelecek adım (geri bildirim) için hazırdır.
3. Aşağıdakilerden hangisi algılamada içsel faktörlerden birisidir?
A) Amaçlar
B) Farklılık
C) Yoğunluk
D) Tekrarlama
E) Yenilik
4. Aşağıdakilerden hangisi mesajların taşınması gereken özelliklerden biri **değildir?**
A) Mesaj anlaşılır olmalıdır.
B) Mesaj açık olmalıdır.
C) Mesaj doğru zamanda iletilmelidir.
D) Mesaj uygun kanalı izlemelidir.
E) Mesaj, kaynak ve kanal arasında kalmalıdır.
5. Aşağıdakilerden hangisi iletişimin bireysel fonksiyonlarından birisidir?
A) Toplumu bilgilendirir.
B) Toplumsal statü kazandırır.
C) Kültürel yakınlaşma sağlar.
D) Toplumsal yakınlaşma sağlar.
E) Toplumu yönlendirir.

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

6. belirli bir amacı olan, zaman içinde süregelen ilişkiler düzenine sahip kuruluş demektir.
7. Halkla ilişkilerdeile arasında karşılıklı iletişim vardır.
8. Güven sağlanmasında en önemli etkenlerden biri, mesajların sunulmasındadır.
9. İletişimin gerçekleşmesi için en az kişiye ihtiyaç vardır.
10. Alıcının, kaynağın mesajına verdiği yanıt..... olarak adlandırılır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

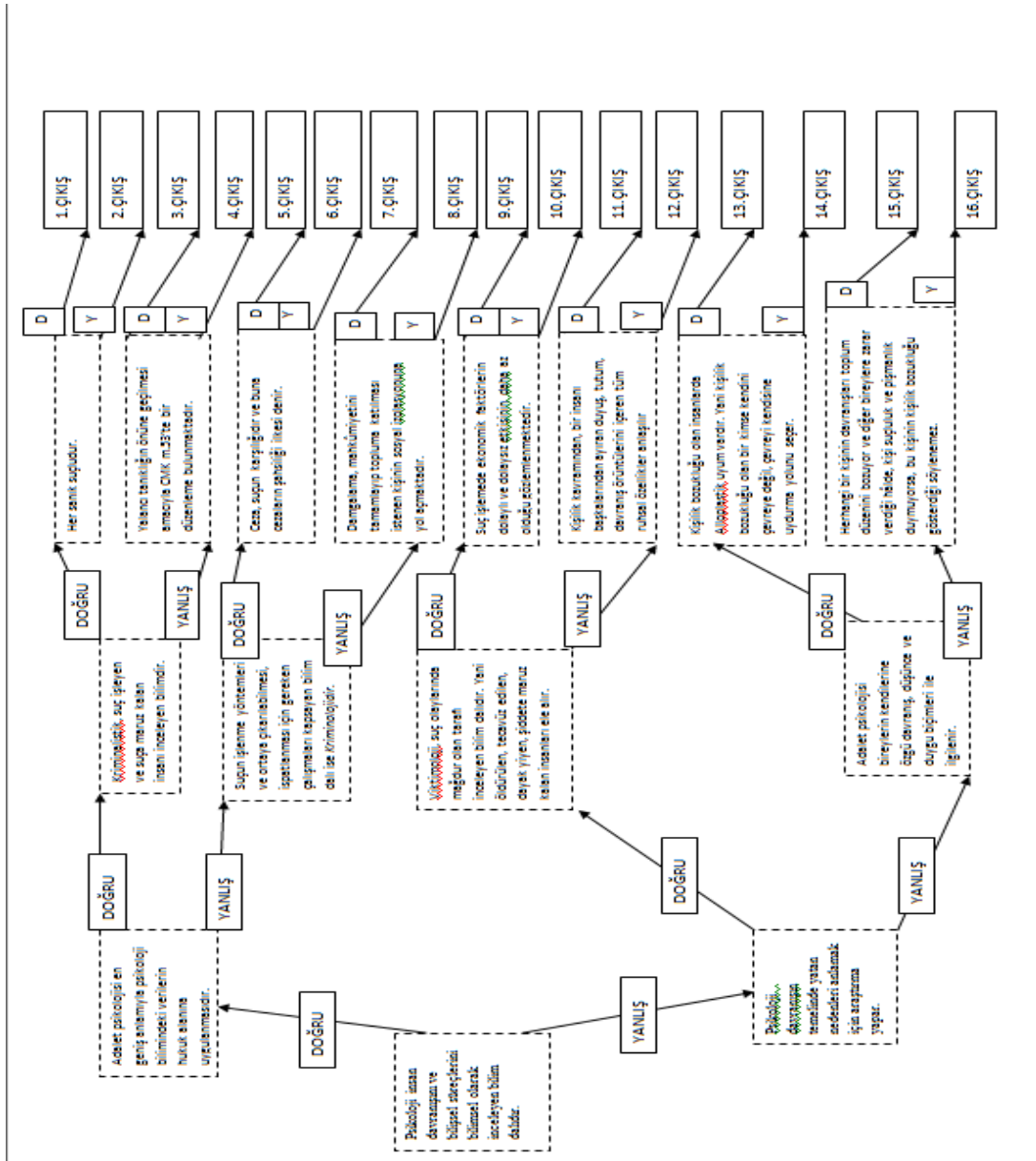
Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Psikoloji, insan davranışını ve bilişsel süreçlerini bilimsel olarak inceleyen bilim dalıdır.
2. () Suç işleyen ve suça maruz kalan insanı inceleyen bilim dalına Kriminalistik denir.
3. () Viktimoloji, suç olaylarında mağdur olan tarafı inceleyen bilim dalıdır.
4. () Paranoid kişilik bozukluğu, şizoid kişilik bozukluğu, şizotipal kişilik bozukluğundan oluşan gruptur.
5. () İletişimin temel fonksiyonları, enformasyon, sosyalizasyon, motivasyon, tartışma, eğitim, kültürel gelişme, eğlence ve entegrasyondur.
6. () Kanal simgelerin anlama dönüştürülmesidir. Bir "şey"i temsil eden ama onunla doğal bir ilişkisi olmayan simgeler kodlanarak mesaj a dönüştürülür.
7. () Algılamada içsel faktörler. Farklılık, yoğunluk, sıklık, hareketlilik, tekrarlama, kontrast, yenilik, benzerlik gibi faktörlerdir.
8. () Tek yönlü iletişim daha çok organizasyonlarda, yukarıdan aşağıya doğru mesajların iletildiği iletişim biçimidir.
9. () Tek yönlü iletişim, alıcıya geri bildirim fırsatı vermezken, iki yönlü iletişimde geri bildirim olanağı vardır.
10. () İki yönlü iletişim, tek yönlü iletişimden daha çabuk işler.

UYGULAMALI TEST-1

Adalet Psikolojisi ile ilgili aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki ifadelerin bazıları doğru bazıları yanlıştır. İlk sorudan başlayarak doğru ya da yanlış olduğuna inandığınız önermeler için yönlendirici okları takip ederek bir çıkışa ulaşınız. (Başlangıçta 100 puan üzerinden başlayacaksınız her yanlış cevapta 20 puan hanenizden eksilecektir.)

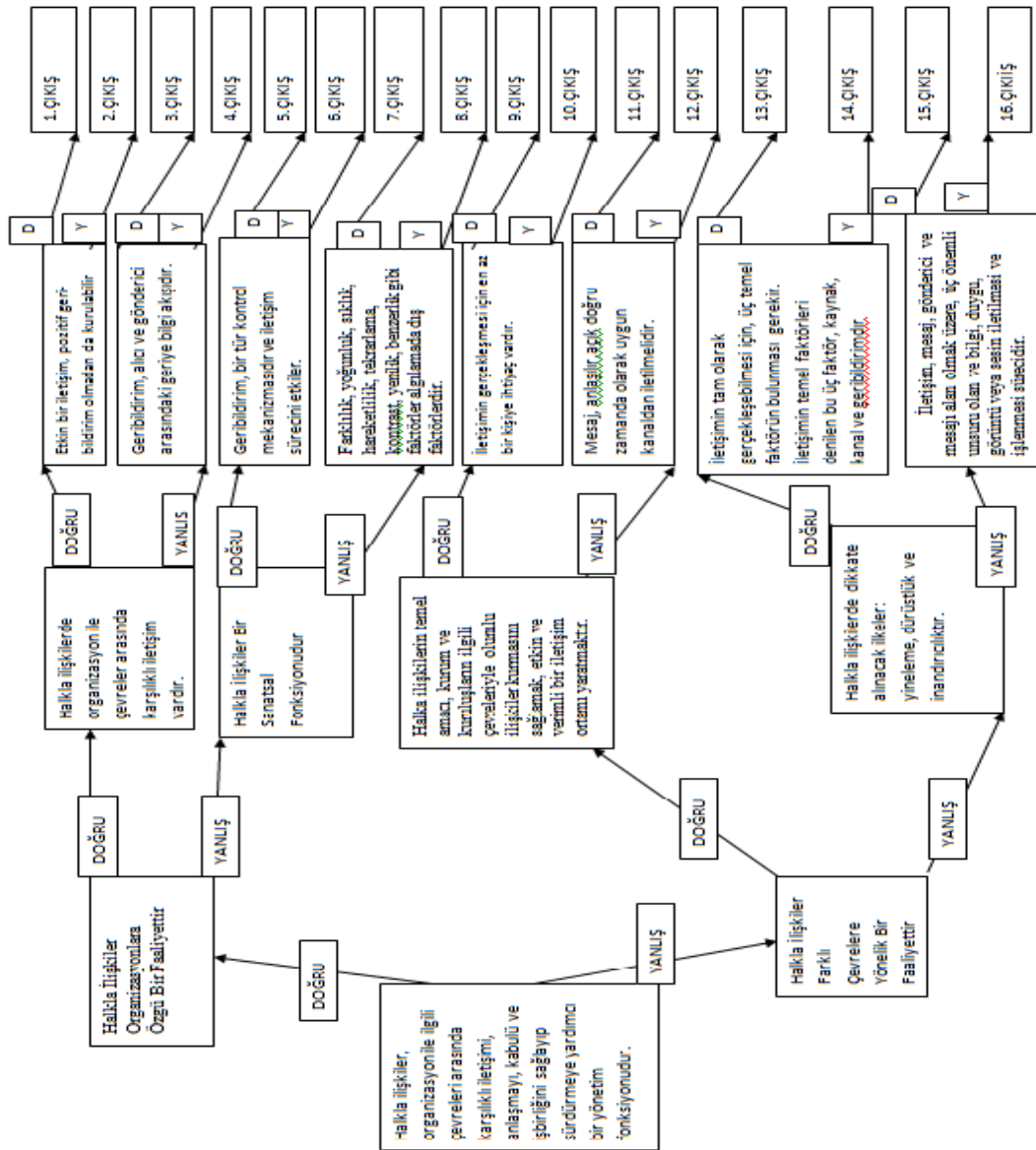
Çıkış numaranızdan kaç puan aldığınızı cevap anahtarları kısmında yer alan tanılayıcı dallandırılmış ağaç kısmından kontrol edebilirsiniz.

UYGULAMALI TEST-2

Halkla ilişkiler ve İletişim ile ilgili aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki ifadelerin bazıları doğru bazıları ise yanlıştır. İlk sorudan başlayarak doğru ya da yanlış olduğuna inandığınız önermeler için yönlendirici okları takip ederek bir çıkışa ulaşınız. (Başlangıçta 100 puan üzerinden başlayacaksınız her yanlış cevapta 20 puan hanenizden eksilecektir.)

Çıkış numaranızdan kaç puan aldığınızı cevap anahtarları kısmında yer alan tanılayıcı dallandırılmış ağaç kısmından kontrol edebilirsiniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri Evet, kazanamadığınız becerileri Hayır kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Viktimoloji, Kriminoloji ve Psikoloji kavramlarını açıkladınız mı?		
2. Psikoloji türlerini açıkladınız mı?		
3. Kişilik gelişimi ve bozuklarını açıkladınız mı?		
4. Toplum suça iten nedenleri açıkladınız mı?		
5. Tutuklu ve hükümlü kavramlarını açıkladınız mı?		
6. İletişim öğelerini kullandınız mı?		
7. Halkla ilişkiler tanım ve kavramlarını kullandınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Doğru
3	Doğru
4	Yanlış
5	Doğru
6	Doğru
7	Doğru
8	Doğru
9	Doğru
10	Yanlış

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	E
2	C
3	A
4	E
5	B
6	Organizasyon
7	Organizasyon, çevreler
8	inandırıcılık
9	İki
10	Geri-bildirim

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Doğru
4	Doğru
5	Doğru
6	Yanlış
7	Yanlış
8	Doğru
9	Doğru
10	Yanlış

**ADALET PSİKOLOJİSİ İLE İLGİLİ TANILANMIŞ DALLANMIŞ AĞAÇ
PUANLAMA TABLOSU**

1.ÇIKIŞ	60
2.ÇIKIŞ	80
3.ÇIKIŞ	100
4.ÇIKIŞ	80
5.ÇIKIŞ	40
6.ÇIKIŞ	60
7.ÇIKIŞ	80
8.ÇIKIŞ	60
9.ÇIKIŞ	60
10.ÇIKIŞ	80
11.ÇIKIŞ	60
12.ÇIKIŞ	40
13.ÇIKIŞ	80
14.ÇIKIŞ	20
15.ÇIKIŞ	40
16.ÇIKIŞ	60

**HALKLA İLİŞKİLER VE İLETİŞİM İLE İLGİLİ TANILANMIŞ
DALLANMIŞ AĞAÇ PUANLAMA TABLOSU**

1.ÇIKIŞ	80
2.ÇIKIŞ	100
3.ÇIKIŞ	80
4.ÇIKIŞ	60
5.ÇIKIŞ	60
6.ÇIKIŞ	40
7.ÇIKIŞ	80
8.ÇIKIŞ	60
9.ÇIKIŞ	40
10.ÇIKIŞ	60
11.ÇIKIŞ	40
12.ÇIKIŞ	20
13.ÇIKIŞ	60
14.ÇIKIŞ	80
15.ÇIKIŞ	60
16.ÇIKIŞ	40

KAYNAKÇA

- DEMİRBAŞ T., **Kriminoloji**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2001.
- Işıktaç Yasemin, **Adalet Psikolojisi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013
- ASNA Alaeddin, **Halkla İlişkiler Dünden Bugüne Bir Sanat Meslek Öyküsü**, Sabah Kitapları, İstanbul, 1998.
- ASNA Alaeddin, **Public Relations Temel Bilgiler**, Der Yayınları, İstanbul 1998.
- ASNA Alaeddin, Ramazan GEYLAN, Haluk GÜRGEN, Nihat KARAKOÇ,
- SEVİM Hikmet, **Halkla İlişkiler**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2000.
- AYDEDE Ceyda, **Teorik ve Uygulamalı Halkla İlişkiler Kampanyaları**, Media Cat Kitapları, İstanbul, 2002.
- ÇAMDERELİ Mete, **Ana Çizgileriyle Halkla İlişkiler**, Çizgi Yayınları, Konya, 2000.
- KAZANCI Metin, **Halkla İlişkiler Kurumsal ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, Savaş Yayınları, Ankara, 1982.
- KOCAARSLAN Mustafa, **Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Tekniği ve İlköğretim 5.sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Maddenin Değişimi ve Tanınması Adlı Ünitelerde Kullanımı**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9,sayı 18,s 269-279,2012.
- OKAY Aydemir, Ayla OKAY, **Halkla İlişkiler Kavram, Strateji ve Uygulamaları**, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
- OKAY Aydemir, Ayla OKAY, **Halkla İlişkiler ve Medya**, Media Cat Kitapları, İstanbul, 2002.
- ONAL Güngör, **Halkla İlişkiler**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2000.
- SABUNCUOĞLU Zeyyat, **İşletmelerde Halkla İlişkiler**, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 2001.